

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kristo Nilov

**TÖÖÕIGUSE ISIKULINE KEHTIVUS JAGAMISMAJANDUSE
TINGIMUSTES**

Magistritöö

Juhendaja:
dr. iur. Gaabriel Tavits

Tallinn
2018

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Jagamismajanduse mõiste ja olemus	10
1.1. Jagamismajanduse mõiste.....	10
1.2. Jagamismajanduse areng.....	17
2. Platvormi ja tööd tegeva isiku vaheline lepinguline suhe.....	21
2.1 Platvormi vahendusel teenust pakkuva/tööd tegeva isiku ja platvormi vahelise suhte vastavus töölepingulise suhte tunnustele.....	21
2.1.1 Töölepingulise suhte tunnused.....	22
2.1.2 Platvormide ning teenuse osutajate vahelise õigusliku suhte vastavus töölepingulise suhte tunnustele	24
2.2 Kohustus teha tööd isiklikult	26
2.3 Lepingu kestvus	28
2.4 Alluvusvahekord	31
2.5 Tasu maksmise kohustus.....	37
3. Platvormi vahendusel teenust osutav isik kui iseseisev teenusepakkuja ja tema sotsiaalne kaitse	40
3.1 Jagamismajanduse platvormide vahendusel teenuseid osutavate isikute sotsiaalse kaitse vajadus ja sotsiaalse kaitse rakendamine	40
3.2 Ettevõtluskonto	46
3.3 Ettevõtluskonto kasutajale laienevad sotsiaalsed tagatised	49
3.4 Füüsilisest isikust ettevõtja	52
3.4.1 Füüsilisest isikust ettevõtja sotsiaalsed tagatised.....	54
3.4.2 Teenuseosutaja jagamismajanduse tingimustes kui füüsilisest isikust ettevõtja.....	55
3.5 Ettevõtja jagamismajanduse tähenduses	56
Kokkuvõte.....	59

Summary – Personal validity of labour law in the terms of sharing economy	64
Kasutatud materjalide loetelu	67
Kasutatud kohtulahendid	73
Kasutatud normatiivallikad	73
Kasutatud kasutamistingimused	74
Kasutatud lühendid	74

Sissejuhatus

Seoses kommunikatsiooni ja infotehnoloogia järjepideva arenguga, elanikkonna kasvanud teadmistega selles valdkonnas ning harjumustega neid arenguid enda hüvanguks ära kasutada, on välja kasvanud mitmeid uusi majandusharusid, mida veel eelmistel aastakümnetel olemaski ei olnud. Üheks kiirelt progresseeruvaks majanduse haruks on jagamismajandus. Jagamismajanduses kasutusel olevad ärimudelid on tavamajanduse omadest paljus osas erinevad. Seoses selle majandusharu erakordselt kiire arenguga on esile kerkinud nii mõnedki uudsed ja vaidlusi tekitavad küsimused erinevatest õigusteaduse valdkondadest. 2016. aastal moodustasid veerandi kõigist töölepingutest nn mittestandardse tööhõivevormi kohta koostatud lepingud ning viimasel kümnel aastal on rohkem kui pooled kõigist loodud töökohtadest olnud mittestandardised. Digitaliseerimine on kaasa aidanud uute tööhõivevormide loomisele. Uute tööhõivevormidega kaasnenud paindlikkus on olnud töökohtade loomise ja tööturu kasvu oluline tõukejõud.¹

Lihtsustatud kujul on jagamismajandus toimunud läbi aegade, kuid just infotehnoloogiline panus on muutnud selle olemust ning mastaapsust. Kui üksikute juhtumite reguleerimine õiguslikult ei ole mõistlik ega mõttekas, siis just jagamismajanduse globaalne kasv ja ulatus on tekitanud ühiskonnas hulgaliselt arutelusid õigusliku regulatsiooni vajaduse järele selles valdkonnas. Jagamismajandus, selles sfääris tegutsevad ettevõtted ning nende võimalus tegutseda väljaspool traditsioonilise majanduse piire on eelkõige tekitanud pahameelt mitmete tavamajanduse äriühingutes. Teatud määral võib pahameelt pidada ka põhjendatuks. Nimelt areneb jagamismajandus organiseeritud dereguleerimise kontekstis, mille raames on paljudes sektorites tekkinud jõuline ebaaus konkurents. Seoses sellega on kasvava tähtsusega jagamismajandus, mis mõjutab jõudsalt ka majandus- ning tööhõivepoliitikat, kaasa toonud kontrollimatu muutuse, mis kahjustab traditsioonilises majanduses osalejaid.²

¹ Euroopa Komisjon. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus. Brüssel 2017.

² M. Troszczynski, M. Bizzotto, D. Martin, A. Ciocca, J. Mélin. Muudatusettepanek 7. Resolutsiooni ettepanek (kodukorra artikli 170 lõige 3), millega soovitakse asendada muu kui seadusandliku resolutsiooni ettepanek A8-0195/2017 Euroopa Parlamendi resolutsioon Euroopa jagamismajanduse tegevuskava kohta, 2017.

Peamiselt on küsimusi tekitanud töö tegija/teenuse pakkuja ja teenuste vahendaja ehk jagamismajanduse platvormi vahelised õigusuhted ning teenusepakkuja ja tarbijavahelised õigusuhted. Käesolev magistr töö keskendub eelkõige just teenuse pakkuja ja platvormi vahelisele õiguslikule suhtele, selle suhte uurimisele ning õigusliku hinnangu andmisele. Seda sellepärast, et teenuseosutajate õiguslik staatus ja sellest tulenevad tagatised, õigused ja kohustused on saanud jagamismajanduses üheks keskseks küsimuseks.³ Sotsiaalkaitse ning sellega seonduvate tööhõiveteenuste hea kättesaadavus on oluline mitte ainult majandusliku ja sotsiaalse turvalisuse seisukohast, vaid ka selleks, et tööturg ning majanduskeskkond võimaldaksid luua kvaliteetseid töökohti ja tagada kestva majanduskasvu.⁴ Veel üheks juriidiliseks küsimuseks, mis on jagamismajanduse arenguga päevakorda tulnud ning mis diskussiooni tekitab, on hägustunud piir teenuse/toote pakkuja ja tarbija vahel ning füüsilisest isikust ettevõtja ja palgalise töötaja vahel. Eesmärk on selgeks teha, kas platvormi ja teenuse pakkuja vahel on töölepinguline suhe või mitte. Just ebatüüpilise töösuhte uute vormide kasutajate või füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas on isikuid, kes on jäänud ilma sotsiaalkaitsehüvitiste ja tööhõiveteenuste piisavast ja tõhusast kättesaadavusest. Jagamismajanduse toimimise aspektist on eraisikust teenuseosutajal üks kandvamaid rolle, sest jagamismajanduse mõiste hõlmab kolme liiki osalisi,⁵ kellest üheks on eraisikust teenuseosutaja⁶. Seega küsimus teenuseosutaja õiguslikust staatusest on jagamismajanduses keskse tähtsusega. Kui selguks, et jagamismajanduse platvormide vahendusel teenust pakuvad isikud on nende platvormidega töölepingulises suhtes, siis ei oleks teenust osutav isik enam iseseisev teenuse pakkuja ning see ei oleks kooskõlas jagamismajanduse praeguse mõistega.⁷ Sellest tulenevalt on küsimus jagamismajanduses teenuseid osutava isiku õigusliku staatuse osas äärmiselt oluline.

³ J. Vallistu. Platvormitöö – töö või ettevõtlus. 2018.

⁴ Euroopa sotsiaalõiguste samba taustadokument. Avalik konsultatsioon teemal, mida peaks Euroopa Liit Euroopa sotsiaalõiguste samba raames tegema, et kõrvaldada sotsiaalkaitse kättesaadavuse osas kõigi tööhõivevormide puhul esineda võivaid probleeme.

⁵ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp. Jagamismajanduse põhimõtete rakendamine Eesti majandus- ja õigusruumis, Technopolis Group, Ernst & Young Baltic, 2016.

⁶ Teenuseosutajad võivad olla ka juriidilised isikud, kuid jagamismajanduse üheks eripäraks ongi just eraisikust teenuseosutajate tähtsuse esilekerkimine (K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp, Technopolis Group, Ernst & Young Baltic, 2016).

⁷ Jagamismajandus – ettevõtluse alternatiivne kontseptsioon, Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2017.

Kuivõrd praegusel hetkel käsitletakse jagamismajanduses teenust pakkuvat eraisikut füüsilisest isikust teenusepakkujana, siis on käesoleva töö teiseks eesmärgiks analüüsida eraisiku kui teenuse pakkuja õiguslikku rolli jagamismajanduses. Kui äriseadustiku kohaselt on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, siis jagamismajanduses teenust pakkuvat isikut peetakse ikkagi eraisikust teenusepakkujaks, mitte ettevõtjaks.⁸ Seega on töö eesmärgiks uurida, mida kujutab endast õiguslikus mõttes eraisikust teenusepakkuja jagamismajanduse kontekstis. Kas selline isik tuleks klassifitseerida ettevõtjaks äriseadustiku tähenduses või on tegemist millegi uudsega? Kas ja millisel määral erineb selline isik üldsuse poolt tuntud ja riiklikult reguleeritud füüsilisest isikust ettevõtja institutsioonist? Kuna riiklikul tasandil on loodud füüsilisest isikust teenuse pakkujale ka füüsilise isiku ettevõtjuskonto, siis annab see arutlust asjaolust, et ka riiklikult tasandil aktsepteeritakse vähemalt mingil määral füüsilisest isikust teenuse pakkuja olemasolu.⁹ Antud küsimuse olulisus peitub selles, et kui kasvab inimeste arv, kes eraisikutena osutavad jagamismajanduse platvormide vahendusel teenuseid põhilise sissetulekuallikana, siis võib kasvada inimeste arv, kes pole sotsiaalselt kindlustatud. See võib omakorda tähendada, et olukorras, kus pere põhiline sissetuleku teenija jääb haigeks, saab vigastada või sureb, avalduvad mitmed sotsiaalsed riskid, olgu nendeks kas oht isiku toitumisele, riietumisele või perekonnaelule. Lisaks võivad eriti kannatada teised pereliikmed – eelkõige lapsed. Nimetatud riskide tõttu võib inimväärne elu muutuda võimatuks ning ohtu võib sattuda inimese vaba areng.¹⁰ Olukorras, kus platvormitöö tegijate hulk eeldatavasti jätkuvalt kasvab, võib platvormitöötajate sotsiaalkaitse puudumine ja madal sissetulek olla oluline risk.¹¹ Hinnangute kohaselt ei ole kuni poolte ebatüüpilise töösuhtega isikute jaoks, mida hetkel veel jagamismajanduses töötavad inimesed on, sotsiaalkaitsehüvitised ja teenused piisavalt kättesaadavad. Praegu on sotsiaalkaitse eelkõige kavandatud töötajate jaoks, kellel on tüüpiline, täistööajaga tähtajatu tööleping. Muud töötavate isikute rühmad, nagu näiteks jagamismajanduses teenuseid osutavad isikud on sotsiaalkaitsega kaetud

⁸ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp, lk 8.

⁹ Ettevõtjastu lihtsustatud maksustamise seadus. – RT I, 07.07.2017, 2.

¹⁰ G. Tavits. Sotsiaalhooldusõigus. Tallinn, Juura, 2006, lk 9.

¹¹ J. Vallistu. Platvormitöö – töö või ettevõtlus? 2018.

marginaalselt.¹² Tegemist ei ole olulise küsimusega ainult indiviidi tasandil. Leitakse, et kui jagamismajanduses tööd tegevate isikute sotsiaalne kaitse jääb tagamata ning selliste isikute tulevik lahtiseks, siis võib see avaldada mõju ühiskonnale laiemalt, sest selliselt asetatakse suur finantsiline koorem tööealise elanikkonna õlule, kes peavad tagama kindlustamata isikute inimväärse elu.¹³ Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada, milline on jagamismajanduses tegutseva teenuseosutaja ja jagamisplatvormi vahel oleva suhte klassifitseerimise tagajärg ja kas jagamismajanduses teenuseid osutavad isikud on sotsiaalselt kaitstud.

Antud uurimuse teema valiku üheks põhjuseks on selle teema aktuaalsus ning innovaatus. Kuivõrd jagamismajandus võib pakkuda Eesti majandusele ja ühiskonnale tänu siinsele innovaatilisele ja infotehnoloogiliste arengutega kaasaskäivale ettevõtluskliimale hulgaliselt võimalusi, siis on käesoleva teema uurimine jagamismajanduse arengust kasu saamiseks äärmiselt oluline. Tuleb märkida, et jagamismajanduse kasvuga kaasneb ka platvormide vahendusel teenuseid osutavate isikute arv, kelle õiguslik seisund on praegu veel ebaselge. Antud valdkonnas tuleb leida tasakaalukas suhe õigusliku reguleerimise, töötajate ja tarbijate kaitsmise ja õiguste tagamise, kuid samas ka nende vabaduste säilitamise ning majandusliku tulu tagamise vahel. Euroopa Komisjoni 2017. aasta 25. septembri pressiteate kohaselt soovib Euroopa Komisjon laiendada kehtiva töölepingute direktiivi (nn kirjaliku tšendi direktiivi) kohaldamisala, et hõlmata uued töövormid, nagu nõudetöö, vautšeripõhine töö ja töö digiplatvormi kaudu, et kaitsta kõikide töötajate õigusi.¹⁴ Seega on jagamismajanduses tööd tegevate isikute kaitse asjakohane ning uurimist vajav asjaolu. Nimetatud asjaoludest lähtuvalt on käesoleva uurimuse eesmärk välja selgitada, platvormi ja teenuseosutaja vaheline õiguslik suhe, selle õigusliku suhte klassifitseerimise tagajärg ning teenuseosutaja sotsiaalne kaitse tulenevalt õigusliku suhte klassifikatsioonist.

¹² Taustadokument. Avalik konsultatsioon teemal, mida peaks Euroopa Liit Euroopa sotsiaalõiguste samba raames tegema, et kõrvaldada sotsiaalkaitse kättesaadavuse osas kõigi tööhõivevormide puhul esineda võivaid probleeme. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18342&langId=et> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹³ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 55.

¹⁴ Euroopa Komisjon – pressiteade. Euroopa Komisjon liigub Euroopa sotsiaalõiguste samba elluviimisega edasi: töölepingud peaksid olema õiglasemad ja prognoositavamad. Brüssel 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3367_et.pdf (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

Töö hüpotees on, et jagamismajanduse platvormide vahendusel tööd tegevate isikute ning platvormide vahelist õiguslikku suhet ei saa klassifitseerida töölepinguliseks suhteks ning sellest tulenevalt puuduvad teenuseosutajatel sotsiaalsed tagatised ja sotsiaalne kindlustatus.

Töö eesmärgi täitmiseks analüüsib autor töölepingulisele suhtele omaseid tunnuseid, jagamismajanduse osaliste vahelisi õiguslikke suhteid ning võrdleb neid omavahel.

Käesolev magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks.

Selleks, et orienteeruda käesoleva magistritöö raames uuritavas teemas, keskendub esimene peatükk jagamismajandusele kui uudsele nähtusele üldisemalt. Esimene peatükk uurib jagamismajanduse olemust, analüüsib jagamismajanduse mõistet ja toob välja jagamismajanduses pakutavate teenuste osapooled. Lisaks näitab esimene peatükk, millised on jagamismajanduse mastaabid, uurides jagamismajanduse arengut ning levikut senise lühikese toimimise aja jooksul nii Eestis kui ka mujal maailmas.

Teine peatükk analüüsib jagamismajanduse platvormide ning teenuseosutajate vahelist õiguslikku suhet. Eelkõige keskendub peatükk teenuseosutaja ja jagamisplatvormivahelise võimaliku töölepingulise suhte käsitlemisele töölepingu tunnuste alusel. Käsitluse käigus võetakse aluseks erinevate jagamisplatvormide poolt teenuseosutajale rakendatavad kasutamistingimused ning uuritakse, kas tingimused, mis rakenduvad teenust osutavatele isikutele vastavad töölepingulise suhte tingimustele.

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi tellitud ning Technopolis Group Eesti OÜ ja Ernst & Young Baltic ASi poolt läbi viidud uuringus selgus, et olukorras, kus seadus ei defineeri tehingu ühe osapoole õiguslikku staatust, tekivad tehingu osapooltele ebaselged olukorrad (näiteks ei saa füüsiline isik arvet esitada), mis lahendatakse reeglina vastastikusel kokkuleppel. Pikas perspektiivis taolised ebaselgused pigem pärsivad turuosaliste huvi tehingute tegemiseks, kuna iga kord tuleb tegeleda ebamäärasusega, mistõttu on lihtsam kas teha tehing jälgi maha jätmata (näiteks ilma arvet esitamata), soodustades varimajanduse teket ja maksudest

kõrvalehoidmist, või jätta tehing tegemata. Seetõttu pärsib igasugune selgusetus vastutuses osas ettevõtlust. Lisaks toob taoline ebamäärasus kaasa teenuseosutajate sotsiaalse ebakindluse. Eeltoodust tuleneva ebaselguse tõttu uuritakse magistritöö kolmandas peatükis, milline on füüsilisest isikust teenuseosutaja roll jagamismajanduses ning kas ja kuidas on sealjuures tagatud selliste teenuseosutajate sotsiaalsed tagatised. Selle jaoks analüüsib autor muuhulgas alates 2018. aastast kehtima hakanud ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadusest tulenevat füüsilise isiku ettevõtluskontot ning sellega kaasnevaid õigusi ning kohustusi.

1. Jagamismajanduse mõiste ja olemus

1.1. Jagamismajanduse mõiste

Jagamismajanduse kui kiiresti leviva nähtuse kirjeldamiseks on kasutatud paljusid mõisteid sageli läbiseigi. Neist peamised on jagamismajandus, kasutajalt kasutajale suunatud majandus, koostöömajandus, kasutajalt kasutajale suunatud platvormide turud, tööampsumajandus, ühistarbimine, osaluskapitalism jms. Need mõisted peegeldavad nähtuse enese dünaamikat ning selle ümber käiva poliitilise ja akadeemilise arutelu ulatust ja intensiivsust.¹⁵ Jagamismajanduse mõiste osutab ärimudelitele, kus tegevust hõlbustavad vahetus suhtlust võimaldavad koostööplatvormid¹⁶, mis loovad avatud kauplemisvõimaluse selliste kaupade ja/või teenuste kasutamiseks, mida harilikult pakuvad eraisikud¹⁷, kes teevad seda tavaliselt väljaspool enda peamist majandustegevust.¹⁸ Jagamismajanduse platvormid koondavad eraisikute üksikud pakkumised (kaubad, tööjõud, loominguline töö jms) üheks kogumiks. Sealjuures kasutatakse kaupu, teenuseid ja ressursse ajutiselt ning tavapäraselt ei toimu omandiõiguse muutumist.¹⁹ Jagamismajandus seisneb vähekasutatud ressursside kättesaadavaks tegemises *online* kogukonnale, luues seeläbi olukorra, mis vähendab vajadust neid ressursse ise omada.²⁰

Jagamismajandus hõlmab kolme liiki osalisi:

- 1) pakkujad ehk teenuseosutajad, kes jagavad varasid, vahendeid, aega ja/või oskusi: need võivad olla aeg-ajalt teenuseid osutavad eraisikud²¹ („kasutajalt kasutajale suunatud teenuseosutajad“) või teenuseosutajad, kes tegutsevad oma kutseoskuste raames („kutselised teenuseosutajad“);
- 2) tarbijad ehk nende teenuste kasutajad;

¹⁵ D. Tamburrano, Euroopa Parlament. Raporti Projekt Euroopa jagamismajanduse tegevuskava kohta. 2016, lk 9.

¹⁶ K. Erickson, I. Sørensen. Regulating the sharing economy. University of Glasgow, 2016.

¹⁷ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Euroopa jagamismajanduse Komiteele. tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

¹⁸ K. Rõa. Jagamismajandus - võimalused ja väljakutsed Eestile. Äripäev, 2017.

¹⁹ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Mürisepp, lk 8.

²⁰ A. Stephany. The business of sharing: Making it in the new sharing economy. Springer, 2015, lk 10.

²¹ Analüüs “Tuleviku töö – uued suunad ja lahendused, Technopolis Group, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE, 2017.

3) platvormid ehk vahendajad, kes ühendavad veebiplatvormi abil teenuseosutajad kasutajatega ning kes hõlbustavad nende vahelist suhtlust („koostööplatvormid“). Jagamismajanduse tehingud ei hõlma üldiselt omandiõiguse muutumist ning neid võidakse teha kasumi teenimise või mittetulunduslikul eesmärgil.²² Platvorm jagamismajanduse mõttes on infotehnoloogiline lahendus, läbi mille viiakse kokku tarbijad ja pakkujad ehk teenuse kasutajad ja teenuseosutajad.²³ Jagamismajanduse platvorm on võrreldav justkui turuplatsiga, kust teenuseosutajad ja kliendid üksteist leiavad.²⁴ Platvormide ühiseks omaduseks on huvitatud isikute vahel informatsiooni- ja kommunikatsioonilahenduste abil koostöövõrgustike loomine.²⁵ Platvormid võivad erineda töö liikide, erinevate tööturgude, platvormi suuruse ja laadi ning töötajate osaluse aktiivsuse poolest.²⁶

Kuivõrd jagamismajanduse puhul on tegemist uudse ja kiiresti areneva valdkonnaga, siis puudub ühene ja selge²⁷ jagamismajanduse definitsioon.²⁸ Välja on pakutud mõningaid erinevaid definitsioone, kuid pole ühte kindlat kokkuleppelist definitsiooni kõikehõlmavat definitsiooni. Õiguskirjandus pakub jagamismajandusele mitmeid definitsioone. Alljärgnevalt tuuakse välja mõned näited väljapakutud definitsioonidest:

- Jagamismajandus on sotsiaalmajanduslik ökosüsteem, mis põhineb erinevate ressursside jagamisel. Jagamismajandus hõlmab erinevate inimeste ja organisatsioonide ühist kaupade ja teenuste levitamist, loomist, tootmist, vahetamist ning ka tarbimist. Jagamismajandus hõlmab järgmisi aspekte: ressursside vahetamine, ühine omandamine, ühine tarbimine, jagatud omand, jagatud väärtused, ühistud, taaskasutus, ümberjaotamine, kasutatud kaupadega

²² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

²³ R. Tappel. Koostööplatvormi vahendusel tööd tegev isik ja tema õiguste kaitse, TÜ õigusteaduskond 2017, lk 9.

²⁴ D. Cheng. Is sharing really caring? A nuanced introduction to the peer economy. Policy Primer 2014, lk 2.

²⁵ R. Tappel, lk 9.

²⁶ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 28.

²⁷ The Guardian, Smarter regulation for the sharing economy, 2015.

²⁸ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

kauplemine, rentimine, laenamine, koostööl põhinev majandus, mikroettevõtlus, sotsiaalmeedia, ühisrahastus jms;²⁹

- Jagamismajandus hõlmab vaid tarbijatevahelisi tehinguid, mitte ettevõtte ja tarbija vahelisi tehinguid. Jagamismajanduses tehtavate tehingute puhul pakuvad isikud vaid ajutist õigust ressursi kasutada, kuid asjade omand sealjuures ei muutu. Jagamismajandus peaks sisaldama vaid materiaalse varadega seotud tehinguid;³⁰
- Digitaalsete platvormide ja portaalide kasutamine vähendamaks elujõuliste rentimistehingute või elujõulist osalemist tarbija värbamisturgudel (st. "jagamist" vara rentimise mõttes) ja seeläbi vähendada varade alakasutamise ulatust;³¹

Olemasolevate definitsioonide probleem seisneb selles, et need on kas liiga pikad ning laialivalguvad või siis liiga lühidamad ning ei hõlma endast tervet jagamismajanduse olemust.³² Teadaolevalt kasutas praeguses tähenduses esmakordselt terminit "jagamismajandus" Harvardi Ülikooli õigusteaduseprofessor Lawrence Lessig 2008. aastal.³³ Üheks kindla definitsiooni puudumise põhjuseks võib olla ka asjaolu, et erinevate jagamismajanduse platvormide läbi jagatakse suurel hulgal erinevaid teenuseid ja tooteid, millel puudub ühine nimetaja.³⁴ Lisaks leiab autor, et üheks ühese definitsiooni puudumise põhjuseks võib olla ka asjaolu, et arusaam jagamismajanduse olemusest võib olla erinev. Puudub kindel kokkulepe selle osas, et millisteks juriidilisteks isikuteks tuleks jagamisplatvormi liigitada. Kas jagamisplatvormi tuleks pidada turgudeks, ajutisteks tööbüroodeks, tööjõu vahendajateks või millekski muuks?³⁵ Selleks, et jõuda jagamismajanduse mõiste määratluseni, vajab

²⁹ P. Goudin – European Parliament, The cost of non-Europe in the sharing economy: Economic, social and legal challenges and opportunities, 2016, lk 10.

³⁰ The Guardian. Smarter regulation for the sharing economy, 2015.

³¹ P. Goudin – European Parliament, 2016, lk 10.

³² *Op cit.*

³³ K. Mitreğa-Niestrój. The Sharing Economy and Collaborative Finance - Outline of the Problems. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.

³⁴ M. Murphy. Cities as the Original Sharing Platform: Regulation of the New “Sharing” Economy. Journal of Business & Technology Law 2016, lk 129.

³⁵ U. Huws. Platform Labour: Sharing Economy or Virtual Wild West? Progressive Economy, 2016.

jagamismajandus lähtuvalt eelpool välja toodud teguritest eri aspektide lahti seletamist ning olemuse põhjalikumat käsitlust.

Jagamismajanduse määratlus on väga lai ja võtab enda alla mitmeid erinevaid majandustegevusi. Jagamismajanduse alla kuuluvad näiteks:

- inimeselt inimesele majutus³⁶ – inimesed, kes jagavad oma kodu tervenisti või siis kasutamata ruume oma kodust;³⁷
- inimeselt inimesele transport³⁸ – isikud, kes jagavad oma autot, parkimiskohta või osutavad autoveoteenust;³⁹ –
- nõudlusel põhinevad majapidamisteenused⁴⁰ – vabakutselised turud, mis võimaldavad kodumajapidamistel saada tugiteenuseid, nagu näiteks toidukullerid ja muu selline;⁴¹
- nõudlusel põhinevad professionaalide teenused⁴² – vabakutselised turud, mis võimaldavad ettevõtetel saada tugiteenuseid, mis võivad seotud olla näiteks juhtimise, halduse või raamatupidamisega;⁴³
- koostöö rahastamine⁴⁴ – üksikisikud ja ettevõtted, kes investeerivad, rahastavad või laenavad raha või muid ressursse üksteise vahel otse või ühisrahastamise kaudu.⁴⁵

See tähendab, et elamispinna rentimine, õigusabi andmine, alustava äri rahastamine ning pitsa kohale toimetamine, mis kõik on sisult täiesti erinevad teenused, võivad jagamismajanduse tingimustes liigituda kõik jagamismajanduse termini alla.⁴⁶ Täiesti uue majanduse suuna turule tulekuga on nii ettevõtetele kui ka tarbijatele tekkinud mitmeid uusi võimalusi. Jagamismajanduses tegutsevatel äriühingutel on võrreldes traditsiooniliste ja varasemalt tuntud ettevõtetega mitmeid erilisi ja uudseid omadusi. Üheks nendest on globaalsus. Tänu tänapäevastele infotehnoloogilistele lahendustele

³⁶ Inglise keeles kasutatakse väljendit “*Peer-to-peer accommodation*”

³⁷ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 20.

³⁸ Inglise keeles kasutatakse väljendit “*Peer-to-peer transportation*”

³⁹ *Op cit.*

⁴⁰ Inglise keeles kasutatakse väljendit “*On-demand household services*”

⁴¹ *Op cit.*

⁴² Inglise keeles kasutatakse väljendit “*On-demand professional services*”

⁴³ *Op cit.*

⁴⁴ Inglise keeles kasutatakse väljendit “*Collaborative finance*”

⁴⁵ *Op cit.*

⁴⁶ *Op cit.*

ei ole jagamismajanduse valdkonnas tegutsevad ettevõtted piiratud geograafiliselt. Seetõttu saavad nad pakkuda oma teenuseid või tooteid odavamalt, saades samas kasumit tarbijate mahu kasvult.⁴⁷ Teiseks jagamismajanduse arenguga esile kerkinud eripäraks on eraisiku kui teenusepakkuja rolli tähtsuse tõus. Tänu jagamismajanduse platvormidele on eraisikutel võimalus põhitöö kõrvalt osaleda äritegevuses, jagades temale kuuluvat alakasutatud ressursi.⁴⁸ Lisaks madalamale hinnale, mida jagamismajanduses tegutsevad ettevõtted võrreldes traditsiooniliste äriühingutega pakuvad, teeb jagamismajanduse selle tarbijate hulgas populaarseks ka võimalus valida teenusepakkuja vastavalt isiklikele vaadetele ning tagasisidele, mida teised tarbijad jätavad.⁴⁹ Kolmandaks soodustab jagamismajandus olemasolevate ressursside paremat ära kasutamist.⁵⁰ Näiteks on keskmine auto Põhja-Ameerikas ja Lääne- Euroopas kasutusel vaid 8 protsenti kogu ajast,⁵¹ mis tähendab, et üle 90 protsendi ajast seisab keskmine auto sihtotstarbetult. Seega on jagamismajandusel olemuslikult mitmeid positiivseid külgi.

Lisaks on üht jagamismajandust iseloomustavaks teguriks tagasisidel põhinev hindamissüsteem. Teenust kasutanud kliendid saavad hiljem teenust hinnata platvormi vahendusel ning teatud juhtudel jätta pikema tagasiside saadud teenuse suhtes.⁵² Teenuseosutajale antavat tagasisidet võib pidada üheks jagamismajanduse toimimise põhielemendiks. Nimelt on tegemist justkui digitaliseeritud usaldussüsteemiga, mille kaudu kujuneb välja teenuseosutaja maine ning usaldusväärsus. Tavapärane on olukord, et teenuse pakkuja ja platvormi vahelisse kokkuleppesse lisatakse klausel, mis sätestab, milline peab olema teenuse ostuajale antav tagasiside. See tähendab, et kui tagasiside reiting on alla kokkulepitud piiri, võib see otseselt mõjutada teenuse pakkuja huve – piirata ligipääsu platvormile või koguni viia olukorrani, kus platvorm keelab võimaluse konkreetsel teenuseosutajal läbi enda platvormi teenust osutada. Tagasiside mõju võib olla äärmiselt suur. Näiteks on leitud, et restoran, mille tagasiside on teistest

⁴⁷ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp. 2016.

⁴⁸ *Op cit.*

⁴⁹ *Op cit.*

⁵⁰ M. Murphy, lk 130.

⁵¹ R. Belk. You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. *Journal of Business Research* 2014, lk 1959.

⁵² D. D. Acevedo. Regulating employment relationships in the sharing economy. *Employee Rights and Employment Policy Journal*, 2016, lk 20.

kõigest 0,5 punkti kõrgem, müüb 21 protsenti suurema tõenäosusega kõik lauad kella seitsmeks õhtul välja.⁵³ Loomulikult ei toimi jagamismajandus vaid läbi katse ja eksituse meetodi. Mitmed platvormid viivad läbi sisekontrolli enne teenuseosutaja lubamist platvormi vahendusel teenust osutama. Näiteks teatab TaskRabbit enda kodulehel, et nende teenuseosutajad läbivad ulatusliku kontrolli.⁵⁴ Autor leiab, et tagasiside andmise süsteem on väga hea, kuna aitab välja sortida need teenuseosutajad, kelle teenuse osutamise kvaliteet on kehv või kes võivad kliendid enda tegevuse või tegevusetuse tõttu ohtu seada. Samas võib klientide poolt antav tagasiside omada ka liigselt suurt rolli ning võib tekkida olukord, kus klient on jõu positsioonis, mistõttu saab ta teenuseosutajat mõjutada, ähvardades kehva tagasiside andmisega.

Jagamismajanduse platvormid aitavad leida lahenduse olukordadele, kus ühel inimesel on teatud ressursi kasutamise järgi vajadus ning teisel inimesel seisab see ressurss kasutult. Just vabade ressursside parem ära kasutamine, nende jagamine võõraste inimeste vahel ning seeläbi jätkusuutlikuma majandusharu loomine on üheks jagamismajanduse algseks eesmärgiks.⁵⁵ Näiteks autostumise tagajärjel linnades tekkinud parkimisprobleemide lahendamisele aitab kaasa eestlaste poolt loodud iduettevõtte Barking, läbi mille on parkimiskohtade omanikel võimalik enda tühjal seisev parkimiskoht autojuhtidele välja rentida. 2016. aastal oli tänu Barking platvormile Tallinnasse loodud 3200 uut parkimiskohta.⁵⁶ Nimetatud teenus on heaks näiteks ressursside paremini ära kasutamisele läbi jagamismajanduse. Tänu Barking platvormile leiavad kasutust muidu tühjal seisvad parkimiskohad, mis toovad tänu nende sihtotstarbelisele rakendamisele kasu nii parkimiskoha omanikule, autojuhile kui ka platvormi omanikule. Selline kasutuseta ressursside jagamine omab positiivset mõju nii majandusele kui ka keskkonnale.⁵⁷

Kuigi jagamismajanduse idee on üllas ja tänapäevases ületarbimise kultuuris asjakohane, siis reaalsuses ei ole jagamismajanduse puhul siiski tegemist vaid alakasutatud ressursside jagamisega. Praegusel hetkel võib jagamismajanduses eristada

⁵³ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 76.

⁵⁴ D. D. Acevedo. lk 22.

⁵⁵ M. Murphy, lk 128.

⁵⁶ A. Lilleorg. Idufirma on Tallinna loonud 3200 uut parkimiskohta. ITuudised.ee 2016. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ituudised.ee/uudised/2016/06/20/idufirma-on-tallinna-loonud-3200-uut-parkimiskohta> (arvutivõrgus kättesaadav: 27.11.2017).

⁵⁷ R. Belk, lk 1960.

kahte erinevat mudelit.⁵⁸ Ühe mudeli puhul jagavad eraisikud neile kuuluvaid alakasutatud ressursse ja teise mudeli puhul kasutavad ettevõtjad jagamismajanduse platvorme enda varade või teenuste pakkumiseks ja reklaamimiseks. Jagamismajandus sai loodud olukordadeks, kus inimesed saavad jagada neile kuuluvaid alakasutatud ressursse nagu näiteks vaba tuba, korterit, autot, enda vaba aega ja oskusi või isegi näiteks lemmikloomi. Kuna läbi jagamismajanduse platvormide ressursside jagamine võib olla majanduslikult väga kasumlik, siis on seda võimalust peale eraisikute kasutama hakanud ka ettevõtted. See tähendab, et ettevõtted on soetanud sobilikku vara spetsiaalselt tulu teenimiseks või kasutavad juba olemasolevaid ressursse nagu näiteks korterid, autod jms ning jagavad neid kasumi teenimise eesmärgil läbi jagamismajanduse platvormide.⁵⁹ Heaks näiteks on eestlaste Taxify, mis on ostnud endale mitmeid sõiduautosid, et soovijad saaksid nendega läbi Taxify platvormi teenust osutada.⁶⁰ Samamoodi on Daimler-Benzi omandis oleval Car2Go'l enda autod, mida läbi jagamismajanduse platvormi kasutajatele jagatakse.⁶¹ Seega on nüüdseks selgunud, et enamik sõidujagajatest ei jaga lihtsalt oma sõitu, vaid transpordivad kliendi kokkulepitud hinna eest ühest punktist teise.⁶² Näiteks on sätestatud Taxify üldtingimustes juhtidele punktis 4.3 (iii), et juht ei tohi võtta sõidukisse teisi reisijaid peale reisija ja temaga kaasasolevate isikute.⁶³ Nimetatud nõue on samuti näide selle kohta, kuidas jagamismajanduse puhul pole enam tegu pelgalt alakasutatud ressursside jagamisega, vaid teenuse pakkumisega. Taoline teguviis ei ole omane vaid sõidujagajatele. Suurem osa Airbnb kaudu kodumajutuse pakkujatest üürivad välja mitut korterit, mõned isegi kümneid.⁶⁴ Endale kuuluvate alakasutatud ressursside asemel omandatakse vahendeid, et läbi platvormi teenust pakkuda.⁶⁵ Selline olukord, kus jagamismajanduse platvorm omab ise ressursi, mida läbi enda platvormi jagatakse või kus isikud, kes läbi platvormi ressursi omavad on teatavas vastuolus jagamismajanduse esialgse eesmärgi ja mõttega. Nii jagamismajanduse platvormil kui ka taksoettevõttel võivad olla oma mobiilirakendused, läbi mille saab autot tellida ning

⁵⁸ M. A. Cusumano, The Sharing Economy Meets Reality. Communications of the ACM, Vol. 61 No. 1. 2018, lk 26.

⁵⁹ *Op cit.*

⁶⁰ Taxify toob Tallinna tänavatele oma autod. Äripäev, 2016.

⁶¹ M. A. Cusumano, lk 26.

⁶² S. A. Ehrlich. Jagamismajandus- ebaus konkurents või 21. Sajandi ettevõtlus? Poliitika Guru 2016.

⁶³ Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

⁶⁴ M. Männi. AirBnB on Eestis muutunud suureks äriks. Eesti Ekspress 2016.

⁶⁵ S. A. Ehrlich.

mõlematel võivad olla ka enda ettevõttele kuuluvad autod, millega teenust pakutakse. Seega on aja jooksul vähenenud jagamismajanduse platvormide ja tavapäraste ettevõtete erinevus.

1.2. Jagamismajanduse areng

Kuigi jagamismajanduse kontseptsioon on innovatiivne, siis ei ole see industriaalmaailma jaoks väga uus nähtus.⁶⁶ Internetileheküljed nagu näiteks eBay, läbi mille sai võimalikuks alakasutatud ressursside ümberjagamine, loodi juba 1995 aastal.⁶⁷ Siiski leitakse, et tänapäevase jagamismajanduse kujunemisele panid aluse Wikipedia (2001) ja Couchsurfingu (2004) loomine, mille kontseptsioon kujutas endast ressursside jagamist ilma selle eest rahalist tasu võtmata. Nimetatud platvormid on nn *on-demand* platvormid, mis lähtuvad pigem tarbijate nõudlusest.⁶⁸ Koostööplatvorm Wikipedia on ülemaailmselt tuntud veebientsüklopeedia, mida vabatahtlikud pidevalt täiendavad ning mida paljud informatsiooni hankimiseks kasutavad ja Couchsurfing on platvorm, läbi mille on ränduritel võimalik kohalike juures tasuta öömaja leida.⁶⁹ Kuivõrd mõlemad platvormid toimivad läbi interneti on mõistetav, et mõlema idee autorid on infotehnoloogia erialal tegutsevad inimesed⁷⁰. Näiteks Couchsurfingu idee sai alguse 1999. aastal, kui Casey Fenton, kes oli ühtlasi ka selle platvormi asutaja, soovis minna Islandile reisile. Noore tudengiga ei soovinud ta viibida hotellis, vaid tahtis ööbida mõne kohaliku tudengi juures. Selleks saatis ta ligi 1500 e-kirja, milles avaldas soovi öömaja leida ning sai ka mitmeid vastuseid.⁷¹ Praeguseks on nimetatud platvormil ligikaudu neli miljonit kasutajat üle maailma.⁷² Tänu sellistele platvormidele on edasi levinud idee ühistarbimise tõlgendamisest.⁷³ Sellest annab hästi aimu taoliste platvormide populaarsus ja kasutajaskonna järjepidev kasv.

⁶⁶ E. E. McCabe. Not Like the Others: Applying the Fair Labor Standards Act to the Sharing Economy. Kansas Law Review 2017, lk 153.

⁶⁷ eBay ajalugu. – <https://www.ebayinc.com/our-company/our-history/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

⁶⁸ E. E. McCabe, lk 153.

⁶⁹ Jagamismajandus – ettevõtluse alternatiivne kontseptsioon, Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2017.

⁷⁰ *Op cit.*

⁷¹ *Op cit.*

⁷² Couchsurfing kodulehekülg. – <https://www.couchsurfing.com> (arvutivõrgus kättesaadav: 20.11.2017).

⁷³ Jagamismajandus – ettevõtluse alternatiivne kontseptsioon, Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond, 2017.

Jagamismajandus on üks kõige kiiremini arenevaid majandusvorme, mis on muutmas ja teatud määral juba ka muutnud harjumuspärase majanduskeskkonna toimimist ja tähendust. Eelmisel aastal oli maailmas üle 7500 jagamismajanduse platvormi⁷⁴, millest üks suurimaid, Uber, on suutnud kõigest seitsme tegutsemisaastaga kasvatada enda väärtuse 34 miljardi⁷⁵ euronini.⁷⁶ 2015. aastal oli selle valdkonna ettevõtete käive Euroopa Liidus hinnanguliselt 28 miljardit eurot, mis tähendab 2014. aastaga võrreldes kahekordset kasvu.⁷⁷ Jagamismajanduse kasvupotentsiaali hinnatakse seitse korda tavamajanduses omast suuremaks⁷⁸ ning prognoositakse, et tulevikus võib jagamismajandus Euroopa Liidu majandusse anda hinnanguliselt 130 – 466 miljardit⁷⁹ eurot.⁸⁰ Jagamismajanduse kasvu üheks põhjuseks on olnud suhteliselt kõrge turule pääsu barjäär, digitaalsete tehnoloogiate areng ning interneti massiline levik.⁸¹ See tähendab, et olukorras, kus tarbijate nõudlus oli olemas, ei vastanud pakkumine enam turu ootustele, kas kvaliteedi, hinna või teenuse puudumise tõttu. Tänapäevasel digitaalse põlvkonna ajastul, kus inimesed on võrreldes eelkäijatega innovaatilisemad, sõltumatamad, ühishuve hindavamad⁸² ja uudse tarbimismentaliteediga, tarbides kaupu ja teenuseid varasematest põlvkondadest erineval viisil, oli olemas jagamismajanduse algusele sobiv pinnas ja on olemas kõik vajalik ka selle edaspidiseks arenguks.⁸³ Seoses hea e-teenuste süsteemi levikuga Eestis⁸⁴ on infotehnoloogia ja kommunikatsiooniga seotud jagamismajandusel siin kasvuks suur potentsiaal.⁸⁵ GfK Retail and Technology poolt 2016. aastal läbi viidud turu-uuringu kohaselt olid

⁷⁴ K. Rõa. Jagamismajandus - võimalused ja väljakutsed Eestile, Äripäev, 2017. arvutivõrgus kättesaadav <http://www.aripaev.ee/sisuturundus/2017/03/16/jagamismajandus--voimalused-ja-valjakutsed-estile> (arvutivõrgus kättesaadav: 17.11.2017).

⁷⁵ Algallikas oli märgitud väärtuseks 41 miljardit dollarit, mis on tekstis arusaadavuse huvides teisendatud eurodeks.

⁷⁶ E. Aloni. Pluralizing the "sharing" economy. Washington Law Review, 2016. lk 1400.

⁷⁷ K. Erickson, I. Sørensen. Regulating the sharing economy. University of Glasgow 2016.

⁷⁸ K. Rõa. 2017.

⁷⁹ Algallikas oli märgitud tuleviku prognoosiks 160 – 572 miljardit dollarit.

⁸⁰ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regionide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon 2016.

⁸¹ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

⁸² V. Kalmus, A. Siibak. Raadio-, tele-, Google'i-, Facebooki- ja iPadi-eestlased. 2016. Arvutivõrgus kättesaadav: https://sisu.ut.ee/sites/default/files/genire/files/kalmus_siibak_raadio_tele_googlei_facebooki-ja_ipadi-eestlased.pdf (arvutivõrgus kättesaadav: 20.11.2017).

⁸³ Jagamismajandus – ettevõtluse alternatiivne kontseptsioon, Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2017.

⁸⁴ T. Kalvet, M. Tiits, H. Hinsberg. E - teenuste kasutamise tulemuslikkus ja mõju. Tallinn: Balti Uuringute Instituut ja Poliitikauuringute Keskus Praxis 2013.

⁸⁵ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

kõikidest Eestis müüdnud telefonidest 82 protsenti nutitefonid.⁸⁶ Kuivõrd suurem osa jagamismajanduse platvormidest toimib läbi interneti ja nutitefonide, siis on nende massiline levik tarbijate hulgas jagamismajanduse arengu üheks eelduseks. Eestis hakkasid jagamismajanduse platvormid levima muu maailmaga ligikaudu samal ajal. Kui Ühendkuningriigis on 64% jagamismajanduse ettevõtetest asutatud peale 2010. aastat,⁸⁷ siis ka enamik Eesti jagamismajanduse ettevõtetest on asutatud vahemikus 2011-2016.⁸⁸ 2016. aasta seisuga oli Eestis 48 jagamismajanduse platvormi, millest 15 tegutsesid finantssektoris⁸⁹. Jagamismajanduse mõju näiteks transpordisektorile ilmestab hästi muuhulgas ettevõtete poolt tasutud tööjõumaksud. Transpordisektoris langesid taksoteenust osutavate ettevõtete tööjõumaksud aastatel 2014-2015 ühe protsendi võrra, kuid sõidujagamisteenuste tööjõumaksud tõusid 57%. Taoline statistika on omane ka teistes riikides, kus sõidujagamisteenuseid pakutakse.⁹⁰ Kui 2015. aastal oli kõikide Eestis tegutsevate jagamismajanduse platvormide käive hinnanguliselt kokku veidi üle 6,5 miljoni euro,⁹¹ siis lühikese ajaga on käive märgatavalt kasvanud. Eestis on jagamismajanduse platvormide käive kasvanud 2012. aastast 2015. aastani rohkem kui 7,5 korda.⁹² Ainuüksi Eesti ühe suurima jagamismajanduse ettevõtte, Taxify, esimese poolaasta käive oli 2017. aastal 4,9 miljonit eurot.⁹³ 2016. aasta sügisel Eestis tööd alustanud toidukullerteenust vahendava Wolt'i kogukäive oli 1,27 miljonit eurot. 2013. aastal loodud GoWorkaBit'i platvormil on registreeritud 110 000 inimest ning igal nädalal lisandub platvormile veel 500-600 uut registreerunud.⁹⁴ Võrreldes 2012. aastaga, mil jagamismajanduse platvormide käive oli kokku hinnanguliselt vaid 0,87 miljonit eurot,⁹⁵ on kasv olnud

⁸⁶ S. Liiva. Ülevaade: need olid mullu eestlaste seas kõige populaarsemad telefonid. Postimees, 2017.

⁸⁷ K. Stokes, E. Clarence, L. Anderson, A. Rinne. Making sense the UK collaborative economy. NESTA 2014, lk 15. arvutivõrgus kättesaadav: http://www.nesta.org.uk/sites/default/files/making_sense_of_the_uk_collaborative_economy_14.pdf (arvutivõrgus kättesaadav: 27.11.2017).

⁸⁸ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

⁸⁹ *Op cit.*

⁹⁰ G. Sibold. Eesti jagamismajanduse lend: ettevõtted on kasvanud kuni 80% aastas, võrreldes ülejäänute kuni 5% kasvuga, Geenius 2017. arvutivõrgus kättesaadav: <https://geenius.ee/uudis/eesti-jagamismajanduse-lend-ettevõtted-on-kasvanud-kuni-80-aastas-vorrelde-ulejaanute-kuni-5-kasvuga/> (30.11.2017).

⁹¹ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

⁹² *Op cit.*

⁹³ R. Pärigma. Suurimad tööandjad, kiireimad kasvavad ja kaasatud investeeringud - kuidas möödus esimene poolaasta Eesti startupidele? ÄriLeht 2017.

⁹⁴ K. Holst. Arenguseire Keskus. Fakte virtuaaltöö olemuse ja leviku kohta. 2018, lk 5.

⁹⁵ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

märkimisväärne. Arvestades jagamismajanduse ettevõtetesse tehtud investeeringuid⁹⁶ ning avalikustatud laienemise kavatsusi,⁹⁷ on oodata jagamismajanduse ettevõtete kasvu jätku ja täiendavat panust Eesti majandusse. Taxify ja teiste jagamismajanduse ettevõtete käibe kiire tõus annab tunnistust läbi jagamismajanduse pakutavate toodete ja teenuste kasutamise populaarsuse tõustust. See omakorda tähendab, et üha enam inimesi kasutab jagamismajanduse platvorme täiendava tulu teenimiseks. Kuna läbi jagamismajanduse platvormide töö tegemine ja täiendava või siis ainsa sissetuleku teenimine kogub aina populaarsust, siis on äärmiselt oluline ka uurida, kuidas on kaitstud nende inimeste õigused.

Jagamismajanduse leviku ulatusest Eestis annab aimu ka asjaolu, et selle valdkonna teenuseid kasutatakse sellisel määral, et on tekkinud vajadus õigusliku reguleerimise järele. 01.11.2017 jõustus uus ühistranspordiseaduse redaktsioon, millega reguleeritakse läbi jagamismajanduse platvormide tehtavad kokkuleppeveod. Ühistranspordiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on sedastatud, et läbi jagamismajanduse platvormide teostavaid kokkuleppevedusid on tugeva tarbijate nõudluste tõttu peaaegu, et võimatu regulatiivselt maha suruda. Seetõttu nähti vajadust seda valdkonda puudutavat õiguslikku regulatsiooni kaasajastada. Seadusemuudatuse eesmärgiks on seatud kokkuleppevedude turvalisuse ja usaldusväarsuse tagamine, kehtestades selleks vastavad minimaalsed nõuded kokkuleppevedude teostajatele ja elektroonilistele kokkuleppevedude süsteemile.⁹⁸ Uue seaduse kohaselt võib taksovedu osutada traditsioonilisel viisil kui ka platvormipõhiselt. Mõlema taksoveoliigi puhul peab taksoveo korraldajal ehk vedajal peab olema taksoveoluba, sõiduauto juhil peab olema teenindajakaart ning sõidukil peab olema sõidukikaart.⁹⁹

⁹⁶ A. Pau.Võimas: Eesti parkimisäpp Barking jõuab miljonitehinguga Hongkongi. Postimees 2017. arvutivõrgus kättesaadav: <https://tehnika.postimees.ee/4116531/voimas-eesti-parkimisapp-barking-jouab-miljonitehinguga-hongkongi> (30.11.2017).

⁹⁷ A-M. Nergi. Hiinlaste investeering tõstis Taxify Euroopas Uberi põhikonkurendiks. ärileht 2017 arvutivõrgus kättesaadav: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/hiinlaste-investeering-tostis-taxify-euroopas-uberi-pohikonkurendiks?id=79058894> (30.11.2017).

⁹⁸ Ühistranspordiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 18SE.

⁹⁹ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Teavitus ühistranspordiseaduse 1. novembril 2017. a jõustuvate muudatustega seonduvalt. 18.10.2017. <https://www.mkm.ee/et/uudised/teavitus-uhistranspordiseaduse-1-novembril-2017-joustuvate-muudatustega-seonduvalt> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

2. Platvormi ja tööd tegeva isiku vaheline lepinguline suhe

2.1 Platvormi vahendusel teenust pakkuva/tööd tegeva isiku ja platvormi vahelise suhte vastavus töölepingulise suhte tunnustele

Iga sõlmitava lepingu puhul soovivad pooled, et teine lepingu pool enda lepingulisi kohustusi täidaks. Tellides teenust traditsiooniliselt teenusepakkujalt on tarbijale teada, kellelt ta teenuse tellis. Kui teenust tellitakse läbi jagamismajanduse platvormi, võib teenuse tellijal tekkida küsimus, kas teenuseosutajaks on jagamismajanduse platvorm või hoopis eraisik, kes pakub üürimiseks enda korterit, parkimiskohta, sõidujagamise teenust või mõnda muud ressursi. Klassifitseerides teenuseosutaja ja platvormi vahelise õigusliku suhte töölepinguliseks suhteks, oleks selge, et teenus telliti platvormilt ning lepingu tingimustele mittevastavuse eest vastutab tööandja ehk platvorm.¹⁰⁰ Muidugi saaks teenuse tellija vastuse ka platvormi kasutustingimusi lugedes, kuid tegemist on siiski tüüpitingimustega, mida suure tõenäosusega suur osa kasutajatest süvenenult ei loe. Juhul, kui vastaspool ei peaks enda lepingulisi kohustusi täitma, siis on tarbija jaoks äärmiselt suur erinevus, kas teenust osteti eraisikult või juriidiliselt isikult, kes osutab teenust enda majandus- ja kutsetegevuse raames. Nimelt sõltuvad sellest asjaolust mitmed tarbijaõigused.¹⁰¹ Näiteks ei saa eraisikuvaidlustesse sekkuda tarbijakaitse ning hilisemate probleemide lahendamiseks on võimalik pöörduda vaid kohtusse.¹⁰² Jagamismajanduse platvormid kasutavad küll mitmeid innovaatilisi lahendusi, mis peaksid nii teenuse tellija kui ka pakkuja jaoks võetavaid riske vähendama,¹⁰³ kuid alati on olemas võimalus, et lepingut siiski rikutakse. Lisaks sellele, et teenuseosutaja ja platvormi vaheline õiguslik suhe võib mõjutada tarbijat, avaldab see kahtlemata märgatavat mõju teenuseosutajale ning platvormile endale. Seetõttu on käesoleva peatüki eesmärk välja selgitada, milline on õigussuhe läbi jagamismajanduse platvormi tööd tegeva isiku või mõnda materiaalselt ressursi pakkuva eraisiku ning platvormi vahel. Kas tööd tegevat isikut tuleks klassifitseerida iseseisva teenusepakkujana, kelle jaoks on jagamismajanduse platvorm vaid vahendaja või tuleks selline isik lugeda platvormiga töölepingulises või mõnes muus teenuse osutamise lepingulises suhtes olevaks isikuks? Antud küsimust on jagamismajandusega

¹⁰⁰ Töölepingu seadus. – RT I, 28.11.2017, 30.

¹⁰¹ Eraisikult kaupa või teenust soetades ei laiene ostjale tarbijaõigused, Tarbijakaitseamet 2014.

¹⁰² *Op cit.*

¹⁰³ S. A. Ehrlich. Jagamismajandus- ebaaus konkurents või 21. Sajandi ettevõtlus? Poliitika Guru 2016.

seotud artiklites, sõnavõttudes ja uurimustes pidevalt tõstatatud, kuid käesoleva töö kirjutamise hetkeks pole veel sellele küsimusele ammendavat vastust leitud. Lisaks pole ühtegi taolise küsimusega lahendit Eesti kohtutes siiani arutatud.¹⁰⁴

Tulenevalt teema aktuaalsusest, leiab töö autor, et küsimus, kas jagamismajanduses tegutseva töötaja ja platvormi vahel on töölepinguline suhe või on jagamismajanduses tööd tegev isik iseseisev teenusepakkuja, vajab täiendavalt uurimist. Antud teema päevakohasuse ja kohati ka vastumeelsuse tõttu on tehtud üle maailma erinevaid kohtulahendeid, asutud vastandlikele seisukohtade ning muudetud on ka seadusandlust. Sellest tulenevalt arenevad jagamismajandusega seotud olevad õiguslikud teemad ja küsimused iga aastaga edasi, mistõttu on põhjust varem püstitatud küsimusi täpsemalt lahata. Andmeid nende küsimuste lahendamiseks tuleb pidevalt juurde ning ka vajadus probleemi lahendamiseks on jätkuvalt üleval. Järgnevalt uurib töö autor, kas jagamismajanduse platvormi vahendusel teenust pakkuv isik pakub teenust kui iseseisev teenusepakkuja või kui platvormiga töölepingulises suhtes olev isik. Autor uurib kahte nimetatud alternatiivi just selleks, et teha kindlaks, kas teenuse pakkujat võiks käsitleda kui iseseisvalt majandus- ja kutsetegevuses tegutsevat isikut või peaks ta klassifitseerima platvormi töötajate hulka.

2.1.1 Töölepingulise suhte tunnused

Põhjus, miks töölepingu eristamine teistest lepingutest niivõrd oluline on, peitub selles, et töölepingu alusel tekib tugev sõltuvussuhe, mille alusel vajavad pooled, eelkõige töötajad, erilist kaitset ja konkreetset õigussuhte regulatsiooni.¹⁰⁵ Lisaks on isikule, kes teeb tööd töölepingu alusel, tagatud mitmed sotsiaalsed tagatised ning õigused, mis teiste teenuse osutamise lepingute alusel tööd tegeva isiku jaoks puuduvad. Euroopa Liidu õiguskorras kohaldatakse töötajate õigusi tagavat õigust vaid neile, keda käsitletakse töötajana, mis tähendab, et tööõigus kaitseb vaid töösuhtes olevaid inimesi.¹⁰⁶ Näiteks on töölepingu alusel tööd tegeval isikul õigus saada töötasu, mis

¹⁰⁴ V.a Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 2016.a detsembri lahend nr 3-2-1136-16, milles Riigikohus ei arutanud küll töölepingulise suhte olemasolu, kuid arutas, kas vahendusplatvorm on reisijaveolepingu VÕS § 824 lg 1 mõistes vedajaks.

¹⁰⁵ E Käärats, T Treier, S Suder, M Pihl, M Proos, Töölepingu seadus. Selgitused töölepingu seaduse juurde, Juura 2013, lk 13.

¹⁰⁶ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

ei ole väiksem Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud alamäärast ning õigus saada puhkust ettenähtud korras. Lisaks on töölepingu alusel töötavale inimese suhtes sätestatud piirangud töölepingu ülesütlemise osas ning tööandjal on kohustus tagada töötervishoiu ja tööohutuse nõuetele vastavad töötingimused,¹⁰⁷ töötajatel on õigus saada kaitset tööandja maksejõuetuse korral, kaitset diskrimineerimise eest soo, etnilise päritolu või seksuaalse sättumuse alusel.¹⁰⁸ Lisaks on oluline märkida, et kui isik, kes teenust osutab, ei tee seda mitte töölepingulise suhte alusel vaid kui iseseisev teenuseosutaja, siis tõusetuvad kohe ka mitmed teised olulised küsimused nagu näiteks, kes vastutab tarbija ees ja kes maksab vajalikud maksud.

Töölepingu seaduses reguleerib töölepingu mõiste § 1 lg 1, mille kohaselt teeb füüsiline isik (töötaja) töölepingu alusel teisele isikule (tööandja) tööd, alludes tema juhtimisele ja kontrollile. Töötaja on Euroopa Kohtu järjekindla praktika kohaselt isik, kes teeb kellegi teise juhendamisel tööd, millel on majanduslik väärtus ning mis on tegelik ja tulemuslik.¹⁰⁹ Tööandja on füüsiline või juriidiline isik, kes on otseselt või kaudselt töötajaga töösuhtes¹¹⁰ ja maksab töötajale töö eest tasu.¹¹¹ Töölepingulise suhte tuvastamiseks ja selle võrdlemiseks teiste teenuse osutamise lepingutega, tuleb esmajoones välja tuua töölepingut iseloomustavad tunnused. Töölepingu tunnused tulenevad töölepingu mõiste määrangust ja on järgmised:

- töötaja annab tööandja käsutusse oma tööjõu ja ta on kohustatud tööandjale kokkulepitud tööd tegema. Töötaja peab tegema tööd isiklikult. Seega saab tööandjaga töölepingulises suhtes olla vaid füüsiline isik, kuid mitte äriühing või mõni muu juriidiline isik. Töölepingulise suhte puhul on oluline, et peamine eesmärk ei oleks mingi kindla tulemuse saavutamine, vaid töö tegemine kui protsess;¹¹²

¹⁰⁷ Töölepingu seadus. – RT I, 28.11.2017, 30.

¹⁰⁸ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

¹⁰⁹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2010.

¹¹⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus. 2017/0355 (COD).

¹¹¹ Töölepingu seadus. – RT I, 28.11.2017, 30.

¹¹² I-M. Orgo, M. Muda, G. Tavits, T. Treier, Tööõigus, kirjastus Juura, Tallinn 2003. lk 21.

- lepingu esemeks on kokkulepitud töö tegemine tähtaega määramata või teatud aja jooksul. Vaatamata sellele, et kehtiv töölepingu seadus annab võimaluse ka tähtajalise lepingu sõlmimiseks, sõlmitaks tööleping üldjuhul siiski määramata ajaks. Seega ei lõpe tööandja ja töötaja vahelised lepingulised suhted lepingu täitmisega, vaid selle lõpetamisega;¹¹³
- töötegemisel on töötaja tööandjaga alluvusvahekorras, töötaja kohustub alluma tööandja juhtimisele ja kontrollile. Töölepingu alusel tehtav töö toimub tööandja juhtimise ja kontrolli all. Tööandjal on õigus anda töötajale tööülesannete täitmiseks kohustuslikke juhiseid ning kontrollida, kuidas neid juhiseid täidetakse. Tööandja määrab kindlaks, millal ja kuidas tööd tehakse. Lisaks paneb tööandja paika, kuidas tööd tehakse, kehtestab töötaja jaoks kohustuslikud käitumisreeglid;¹¹⁴
- töölepingu alusel tehtav töö on tasuline. Tööandjal on kohustus maksta töötajale töötaja poolt tehtud töö eest kokkulepitud tasu, mis ei tohi olla madalam kui Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammäär.¹¹⁵

2.1.2 Platvormide ning teenuse osutajate vahelise õigusliku suhte vastavus töölepingulise suhte tunnustele

Töölepinguseaduse § 1 lõike 4 järgi ei ole töösuhtega tegemist juhul, kui tööd tegev isik on töö tegemise viisi, aja ja koha valikul olulisel määral iseseisev. Töölepingut eristatakse teistest lepingutest juhtumipõhiselt¹¹⁶ Näiteks võib sellise töö tegijaks olla õmbleja, kelle ülesandeks on õmmelda peokleit. Õmblejal on täielik õigus otsustada kus, millal ja kuidas ta tööd teeb (nt töötab õhtul kodus või oma ateljees). Tellijale ei ole oluline mitte aeg ega koht, kus töö sooritatakse, vaid lõpptulemus ehk valmis peokleit. Eeltoodud näite puhul sõlmitakse töö tellija ning töö teostaja vahel üldjuhul töövõtuleping, millele kohalduvad võlaõigusseaduse sätted.¹¹⁷

¹¹³ *Op cit.* lk 22.

¹¹⁴ *Op cit.* lk 22

¹¹⁵ Töölepingu seadus. – RT I, 28.11.2017, 30.

¹¹⁶ E. Käärats, T. Treier, S. Suder, M. Pihl, M. Proos, Töölepingu seadus, Selgitused töölepingu seaduse juurde, Juura 2013, lk 13.

¹¹⁷ *Op cit.* lk 14.

Kodumajutust vahendava platvormi Airbnb kasutamistingimuste kohaselt ei ole Airbnb ja selle vahendusel teenust pakkuva isiku vahel töölepingulist suhet.¹¹⁸ Taxify kasutamistingimused autojuhile ja autofirmale sätestavad samuti, et juhi ja Taxify vahel ei teki töövõtu ega töösuhet.¹¹⁹ Uberi tingimuste järgi ei ole autojuhi ja platvormi vahel töölepingulist suhet.¹²⁰ Enamikel jagamismajanduse platvormidel on teenuseosutajatega lihtsakujuuline kasutamistingimuste kokkulepe. Selle kokkuleppe järgi on platvormi vahendusel teenust osutav isik iseseisev teenuseosutaja ning ettevõtted võivad ilma teise poole nõusolekuta kehtestada teenuseosutajale täiendavaid nõudeid ja kohustusi. Nõuete täitmise puhul saavad platvormid omakorda reklaamida oma klientidele teatud aspekte enda ettevõttes.¹²¹ Näiteks, kui sõidujagamisteenust vahendav platvorm paneb kasutamistingimustega teenuseosutajatele ette kohustuse, et läbi nende platvormi võib teenuseid osutada vaid kuni 5-aastaste autodega, siis saab platvorm reklaamida ennast kui ettevõtet, mille kaudu teenindatakse kliente vaid uute autodega ning teenuseosutaja peab võtma riski ning kohustuse soetada endale kuni 5-aastane auto. Vaatamata sellele, et väljatoodud Eestis populaarsemate platvormide ja ka paljude teiste platvormide tingimuste kohaselt ei ole töö tegija või teenuse pakkuja ja platvormi vahel töölepingulist suhet, tuleb tähele panna, et tegemist on siiski VÕS § 35 sätestatud tüüptingimustega. VÕS § 42 kohaselt on aga tüüptingimus tühine¹²², kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoolle kahjuks oluliselt rikutud. See tähendab, et isegi kui platvormid sätestavad enda tingimustes, et platvormi ja teenuse pakkuja vahel ei ole töölepingulist suhet, võib selline õiguslik suhe siiski eksisteerida. Pooltevahelise õigusliku suhte klassifitseerimiseks tuleb analüüsida pooltevahelist lepingut, nende õigusi ja kohustusi ning võrrelda neid töölepingut iseloomustavate tunnustega.

¹¹⁸ Airbnb kasutamistingimused. – <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹¹⁹ Taxify kasutamistingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹²⁰ Uberi kasutamistingimused. – <https://www.uber.com/legal/terms/ee/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹²¹ D. D. Acevedo. lk 20.

¹²² Võlaõigusseadus. – RT I, 31.12.2017, 8.

Autor peab oluliseks märkida, et kuna jagamismajandus praegu toimival kujul on üsna uus nähtus, siis ei pruugi piirid töölepingulise suhte puhul nii hästi esile tulla nagu traditsioonilises majanduses. Uute, mittestandardsete tööviiside tekkega on muutunud töölepingulise suhte raamid ebatäpsemaks.¹²³ Traditsioonilisel viisil töötaja ning iseseisvalt majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku eristamine ei pruugi tänasel päeval anda enam niivõrd selget tulemust nagu varasemalt, sest piirid töötaja ning eraisikust teenuseosutaja vahel on muutunud vahepeal ebaselgemaks. Praegusel juhul leiab autor siiski, et kuna järgnevalt kontrollitakse, kas jagamismajanduses teenust osutav isik võiks olla töölepingulises suhtes platvormiga, peab pooltevaheline õiguslik suhe vastama töölepingulise suhte tunnustele. Seetõttu on alljärgneval viisil töölepingulise suhte kontrollimine korrektne.

2.2 Kohustus teha tööd isiklikult

Kuna töölepinguga tekivad mõlemale lepingu poolele erilised õigused ja kohustused, siis peab töötaja tegema tööd isiklikult, mitte lihtsalt kindlustama, et töö saaks tehtud. Seega peab esiteks leidma vastuse küsimusele, kas jagamismajanduses on teenuseosutajal kohustus teha tööd isiklikult? Taxify tingimuste kohaselt võib teenust osutada ka juriidiline isik, kuid täiendavalt on märgitud, et ainult registreerimisprotsessi käigus märgitud füüsiline isik võib Taksoveoteenuseid osutada.¹²⁴ Keeld mitte lubada teistel läbi enda kasutaja teenust pakkuda on sätestatud ka Uberi tingimustes.¹²⁵ Seega ei ole oluline vaid taksoveo, kui teenuse pakkumine, vaid ka see, et teenust osutaks kindel isik. Sellise kohustuse eesmärgiks on ka kliendi turvalisuse tagamine. Nimelt tuleneb alates 1. novembrist 2017 kehtima hakanud ühistranspordiseadusest läbi infoühiskonna teenuse sõite jagavale isikule piirang, mille järgi tohib platvormitakso kliente teenindada ainult platvormilt tulevate tellimuste kaudu. Samuti peab hinna arvestamine toimuma ainult platvormi kaudu.¹²⁶

¹²³ European Commission. Green Paper: Modernising Labour Law to Meet the Challenges of the 21st Century. 2006, lk 10.

¹²⁴ Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹²⁵ Uberi kasutustingimused. – <https://www.uber.com/legal/terms/ee/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹²⁶ Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Teavitus ühistranspordiseaduse 1. novembril 2017. a jõustuvate muudatustega seonduvalt. 2017.

Kohustus täita endale võetud lepingulisi ülesandeid iseseisvalt tuleneb ka Airbnb lepingu tingimustest. Airbnb tingimused sätestavad, et lepinguga võetud kohustusi ei või üle kanda ilma Airbnb kirjaliku loata.¹²⁷ Sellest võib järeldada, et nende nõudmised niivõrd karmid ei ole ning teatud juhtudel võib olla aktsepteeritav ka olukord, kus teenust ei osutata isiklikult. Arusaadavalt on läbi platvormi osutatavad teenused erinevad ning sellega seoses on erinevad ka nendega kaasnevad nõuded. Näiteks on ka loomade hoiustamise ja vahendamise tegelevad platvormid Petify ja DogVacay enda kasutamistingimustes sätestanud, et kontot ei tohi kasutada kolmandad isikud.^{128,129} Erinevate jagamismajanduse platvormide kasutamistingimustega tutvumise põhjal võib järeldada, et üldiselt on platvormi kasutajal kohustus teenust isiklikult osutada. Kuivõrd enamik platvorme tegutseb teenuseosutajale antava tagasiside põhjal, siis on ka platvormi sooviks, et teenust osutaks kindel isik, kes oleks platvormile lojaalne ning seotud platvormil loodud kasutajakontoga.¹³⁰ Jagamismajandust hinnatakse suuresti ka teenusejärgse tagasiside andmise süsteemi tõttu, kus klient saab kohe peale teenuse kasutamist hinnata teenuse kvaliteeti.¹³¹ Tagasiside on nähtav kõikidele osapooltele, tarbijal on võimalus põhjendada oma hinnangut ning veebiplatvormi pidajal on võimalik kehva kvaliteediga teenusepakkujaid platvormile enam mitte lubada.¹³² Kui teenuseosutaja ei peaks teenust osutama isiklikult, siis ei oleks võimalik ka jagamismajanduse sellisel kujul toimimine, kus teenuse tellija saab valida teenuseosutaja talle antud tagasiside põhjal. Samas on näiteks sõidujagamisteenust pakkuva Taxify puhul küll võimalik anda teenust pakkunud autojuhile tagasisidet, kuid kliendil ei ole võimalik valida teenuseosutajat talle antud tagasiside järgi.¹³³ Tagasisidet saab näha platvorm, kes saab teenuse pakkuja liiga madala tagasiside tõttu teenuse pakkujate hulgast eemaldada ning lõpetada selle juhi õiguse platvormi kasutada.¹³⁴

¹²⁷ Airbnb kasutamistingimused. – <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹²⁸ Petify kasutamistingimused. – <https://petify.ee/kasutajatingimused/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹²⁹ DogVacay kasutamistingimused. – <https://www.rover.com/tos/?ref=footer> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹³⁰ J. Prassl, M. Risak, M., Uber, „Taskrabbit, and Co.: Platforms as Employers? Rethinking the Legal Analysis of Crowdwork“, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, kd 37, 2016, lk 644.

¹³¹ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

¹³² K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

¹³³ K. Kook. Taxify kaotab Tartus võimaluse autot ise valida. 01.08.2017. – <https://geenius.ee/uudis/taxify-kaotab-tartus-voimaluse-autot-ise-valida/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹³⁴ Taxify kasutamistingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018). Taxify kasutamistingimused sätestavad järgnevat: “Juhul kui JuhtTe ei täida minimaalseid teenusenõudeid, nagu minimaalset hinnang ja aktiivsushinne, siis on Taxifyl õigus

Sellegipoolest ei ole tagasiside andmine teenuseosutajale uus ja innovaatiline lahendus. Tavapärastes majandusharudes ei anta seda üldjuhul samal viisil ning see ei oma niivõrd suurt mõju. Samuti on ka traditsioonilises majanduses oluline, et tööd teeks töötaja isiklikult. Seda eelkõige selleks, et tagada teenuse kvaliteet ning kliendi ohutus. Üldjuhul palkab tööandja töötaja just tema isikuomadust, usaldusväarsuse ning oskuste tõttu. Seega ei eristu jagamismajandus selles osas suuresti traditsioonilisest majandusest.

2.3 Lepingu kestvus

Teiseks töölepingule omaseks tunnuseks, mille olemasolu tuleb analüüsida on teenuseosutaja ja platvormi vaheline lepingu kestvus, ehk kas leping sõlmitakse määramata ajaks või tähtajaliselt. Jagamismajanduse üheks kasvu põhjuseks ning suureks eripäraks võrreldes tavamajanduse ettevõtetega võib pidada tööd tegeva isiku võimalust teha tööd neile sobival ajal ja neile sobivas kohas.¹³⁵ Jagamismajandust ei saa pidada tavapäraseks töö vormiks, pigem on tegemist uudse ja pidevalt muutuva vormiga, kus töö tegija saab tööd teha talle sobival ajal.¹³⁶ Kui töölepingu seaduses sätestatu kohaselt eeldatakse, et tööleping sõlmitakse tähtajatult,¹³⁷ siis jagamismajanduse platvormid eitavad igasuguse pooltevahelise töölepingulise suhte olemasolu. Veel vähem ei ole platvormidel kombeks sõlmida nende platvormi kaudu tööd tegevate isikutega tähtajatuid lepinguid. Üldiselt ei ole platvormi vahendusel teenust pakkuvate isikute tööaeg reguleeritud ning seetõttu kasutatakse platvormi tihtipeale kui võimalust lisatöö tegemiseks tavatöö kõrvalt.¹³⁸ Just tööaja paindlikkust ja eriti võimalust teha ületunnitööd peavad mitmed teenuseosutajad jagamismajanduse üheks suurimaks eeliseks.¹³⁹ Seega võiks eeldada, et jagamismajanduse platvormide ja nende vahendusel tööd tegevate isikute vahel ei ole tähtajatut lepingut. Sellegipoolest selgus Euroopa Parlamendi poolt läbi viidud uuringus, et ligikaudu 60 protsendi vastanutest, kes osutasid platvormi vahendusel teenust, tegid seda igapäevaselt või siis

koheselt, ilma sellest ette teatamata, Kokkulepe üles öelda ja piirata Juhi juurdepääs Taxify Äpile ja Taxify juhi portaalile.”

¹³⁵ D. Jegorov, jagamismajanduse kasv sunnib maksustamise aluseid üle vaatama, BNS, 2017.

¹³⁶ U. Huws, D. S. Sydral, K. Holts, Work in the European GIG Economy, FEPS, UNI Europa, University of Hertfordshire, 2017.

¹³⁷ Töölepingu seadus. – RT I, 28.11.2017, 30.

¹³⁸ EKO C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems SpainSL, kohtujurist M. Szpunar ettepanek.

¹³⁹ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 42.

peaaegu igapäevaselt.¹⁴⁰ Jagamismajanduse olemuse kohaselt võib tööd tegev isik platvormi vahendusel teenust pakkuda temale sobival ajal ning ta ei ole kohustatud ennast selleks platvormiga pikalt siduma. Mõlema poole vabadus töö tegemise aja ja lepingu kestvuse suhtes on jagamismajanduse omadus, et mis erineb tavapärasest töölepingust. Töö tegemise aja ning lepingu kestvuse vabaduse näiteks võiks tuua sõidujagamisteenuste vahenduse platvormid, mille puhul on teenuse pakkujal võimalus talle sobival hetkel ennast rakendusse sisse logida ja hakata teenust pakkuma.¹⁴¹

Siiski vajab märkimist asjaolu, et reaalsuses kujuneb poolte vaheline suhe pikemaajalisemaks ja kestvamaks.¹⁴² Sealjuures jääb platvorm täielikult pooltevahelist õiguslikku suhet kontrollima¹⁴³ ning võib igal hetkel kaotada teenuse pakkuja õiguse platvormi kasutamiseks.¹⁴⁴ Platvormi kasutusõiguse peatamise põhjusteks on näiteks Uberi puhul liiga madal tagasiside, juhi ohtlik sõidustiil või taustakontrollist läbikukkumine. Taxify kasutamistingimuse punkt 4.4 sätestab et, juhul on õigus otsustada millal ja kui tihti ta taksoveoteenuseid osutab. Juht võib valida, kas ta võtab vastu reisijate tellimusi taksoveoteenuste osutamiseks. Vaatamata juhile valiku andmisele, võib samas nii Taxify¹⁴⁵ kui ka Uberi puhul üheks rakendusele ligipääsu peatamise põhjuseks olla ka liiga väike tegevuse aktiivsus või liiga väheste arvu sõitude aktsepteerimine rakenduse kasutamise ajal.¹⁴⁶ Näiteks Uber näitab juhtidele kätte ajavahemiku ja ka kohad, kus ja millal võib eeldada suurt hulka sõite ja/või tulusaid tariife. Nii saab Uber juhtidele formaalselt survet avaldamata kohandada oma

¹⁴⁰ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 48.

¹⁴¹ J. Prassl, M. Risak, M., Uber, „Taskrabbit, and Co.: Platforms as Employers? Rethinking the Legal Analysis of Crowdwork“, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, kd 37, 2016, lk 18.

¹⁴² *Op cit.* lk 19.

¹⁴³ *Op cit.* lk 19.

¹⁴⁴ Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018). (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018); Taxify kasutamistingimuste kohaselt võib Taxify kokkuleppe omal äranägemisel igal ajal ja mis tahes põhjusel üles öelda, teatades sellest Juhile vähemalt kolm päeva ette.

¹⁴⁵ *Op cit.* Taxify kasutamistingimuse punkt 4.4 sätestab et, juhul on õigus otsustada millal ja mis sagedusega taksoveoteenuseid osutada. Juht võib valida, kas ta võtab vastu teisi reisijate tellimusi taksoveoteenuste osutamiseks. Taxify kasutamistingimuste punkt 8.3 kohaselt võib Taxify määrata minimaalse aktiivsushinde, mille juhid peavad saavutama ja säilitama. Kui juht ei tõsta ettenähtud aja jooksul oma keskmist aktiivsushinnet vähemalt miinimumini, siis juhi Taxify konto suletakse kas ajutiselt või alaliselt.

¹⁴⁶ Fired from Uber: Why drivers get deactivated, and how to get reactivated. 07.02.2018. – <http://www.ridesharingdriver.com/fired-uber-drivers-get-deactivated-and-reactivated/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

pakkumist nõudluse kõikumistele.¹⁴⁷ Sõidujagamise platvormide tingimustes sätestatud õigus lõpetada teenuse pakkuja õigus platvormi kasutamiseks, viitab platvormi soovile siduda ennast teenuse pakkujaga kestvalt pikema aja jooksul. Sealjuures on platvormi jaoks oluline, et teenuse pakkuja teeks platvormi vahendusel tööd kestvalt ning platvormi poolt soovitud mahus.¹⁴⁸ Kestev ning määramata ajaks suunatud pooltevaheline suhe on üheks töölepingu tunnuseks.¹⁴⁹ Seega võib järeldada, et kuivõrd teenuseosutaja peab sõidujagamise platvormi kasutamiseks kasutama platvormi teatud mahus ning kestvalt, siis vastab platvormi ja teenuseosutaja vaheline suhe käesolevas lõigus kontrollitavas osas töölepingu tunnustele.

Taolisele subordinatiivsele suhtele viitavad kasutustingimused on omased siiski vaid sõidujagamisteenust vahendavatele platvormidele. Olles analüüsinud teiste jagamismajanduse platvormide kasutustingimusi, ei tulene mitte ühestki teisest jagamismajanduse platvormi kasutustingimustest teenuseosutajale piisava aktiivsuse kohustust. Platvormid, mis ei tegele sõidujagamisteenusega ei sätesta enda kasutustingimustes, et platvormil oleks õigust lõpetada teenuseosutaja õigus platvormi kasutamiseks, kui teenuseosutaja platvormi vahendusel teenuseid piisavalt tiheidalt ei kasuta.¹⁵⁰ Seega ei saa platvormide puhul, mis ei tegele sõidujagamisteenuse vahendamise, järeldada, et platvormi eesmärk oleks astuda teenuse pakkujaga tähtajatusse õigussuhtesse.

¹⁴⁷EKo C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems SpainSL, kohtujurist M. Szpunar ettepanek.

¹⁴⁸J. Prassl, M. Risak. lk 19.

¹⁴⁹I-M. Orgo, M. Muda, G. Tavits, T. Treier, lk 23.

¹⁵⁰Taskrabbitt kasutamistingimused. – <https://www.taskrabbitt.com/terms> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁵⁰GoWorkaBit kasutamise tingimused. – <https://goworkabit.com/ajutise-toovahenduse-tingimused> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁵⁰Petify kasutajatingimused. – <https://petify.ee/kasutajatingimused/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁵⁰DogVacay kasutamistingimused. – <https://www.rover.com/tos/?ref=footer> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

Airbnb kasutamistingimused.– <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

Getaround kasutamistingimused. – <https://www.getaround.com/terms> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

2.4 Alluvusvahekord

Olulisel kohal on selgusele jõuda, kas platvormi ja teenuseosutaja vaheline suhe vastab töölepingu tunnustele osas, mille kohaselt on töötaja töö tegemisel tööandjaga alluvusvahekorras. Töölepinguseaduse § 1 mõtte kohaselt tuleb töösuhte tuvastamisel teha kindlaks eelkõige see, kas töötaja on tööülesannete täitmisel tööandjaga alluvusvahekorras, st kas väidetaval tööandjal on õigus korraldada tööprotsessi, anda töötajale juhiseid ja kontrollida tööd ning töötaja on kohustatud alluma tööandja korraldustele, juhistele ja töökorrale.¹⁵¹

Töötamine kellegi teise juhatusel eeldab tööandja olemasolu, kes otsustab tegevuse, töötasu ja töötingimustega seotud küsimused.¹⁵² Alluvussuhte olemasolul ei saa teenuseosutaja ise vabalt valida, milliseid teenuseid ta osutab ning kuidas ta neid teenuseid osutab. Alluvussuhte jaatamiseks peab teenuseosutaja tegutsema platvormi juhiste järgi.¹⁵³ Jagamismajanduse olemuse kohaselt on jagamismajanduse platvormid vaid teenuste vahendajad tarbija ja teenuse pakkuja vahel. Selleks, et määratleda teenuseostja ja jagamisplatvormi vaheline suhe töölepinguliseks suhteks, peab teenuseosutaja tegutsema jagamisplatvormi juhiste järgi ning platvorm peab määrama tegevuste valiku, töötasu ning töötingimused.¹⁵⁴ Uber on väitnud, et nende teenus seisneb vaid pakkumise ja nõudluse kokkuviiimisega ehk vahendamiseга.¹⁵⁵ Tegelikuses on kaheldav, kas platvormide roll ikka on nõnda väike. Euroopa Kohtu kohtujuristi Maciej Szpunari hinnangul teevad sõidujagamise platvormid palju enamat kui pelgalt kui teenuse vahendamine. Platvormid reguleerivad ka pakkumise põhitunnuseid ning korraldavad selle toimimist.¹⁵⁶ Kohtuasja C-434/15 ettepaneku kohaselt leiab Euroopa Kohtu kohtujurist, et kuna Uberi autojuhid ei saa leida reisijaid muul viisil kui Uberi rakenduse abil ja teiselt poolt võimaldab see rakendus leida ainult juhte, kes tegutsevad selle platvormi raames, siis on üks teisest lahutamatu,

¹⁵¹ RKTko 3-2-1-41-11 p 14.

¹⁵² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2016.

¹⁵³ Komisjoni teatis, 2016, lk 12.

¹⁵⁴ EKO C-268/99, Aldona Malgorzata Jany jt vs Staatssecretaris van Justitie.

¹⁵⁵ EKO C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems SpainSL Kohtujurist M. Szpunar ettepanek.

¹⁵⁶ *Op cit.*

moodustades üheainsa teenuse. Seega leiab Euroopa Kohtu kohtujurist Szpunar, et kui teenuseosutaja saab teenust osutada vaid läbi ühe konkreetse platvormi ning platvorm sätestab kõik teenuse osutamise tingimused (k.a arvatud hinna), siis ei teosta autojuhid, kes läbi Uberi platvormi teenust osutavad sõite sõltumatu majandustegevuse raames.¹⁵⁷

Kui Euroopa Kohtu kohtujurist Szpunar leidis kohtuasjas C-434/15 Asociación Profesional Elite Taxi *versus* Uber Systems SpainSL, et kasutamistingimused, mis nõudsid teenuseosutajalt juhiluba, puhast tausta ja nõuetele vastava sõiduauto olemasolu, viitavad asjaolule, et teenuseosutajad ei osuta teenust sõltumatute teenuseosutajatena, siis käesoleva töö autor leiab, et vähemalt Eesti seadusandluse kohaselt ei saaks nimetatud asjaolude põhjal sellist järeldust veel teha. Nimelt peab 2017. novembrist kehtima hakanud ühistranspordiseaduse järgi läbi infoühiskonna teenuse teenust osutaval isikul olema teenindajakaart ja sõiduauto juhil teenindajakaart.¹⁵⁸ Teenindajakaardi saamiseks peab aga teenust osutav isik igal juhul vastama suuremale osale eelnimetatud nõuetele. Sõidujagamisteenuse puhul tekitab küsimust asjaolu, et kas sõidu teenust pakkuv isik on ikka sõltumatu partner kui teenuse hinna määrab platvorm.

Üks esimestest lahenditest sellel teemal Euroopa Liidus on Ühend Kuningriikidest, London Employment Tribunali¹⁵⁹ otsus, 28.10.2016, Aslam, Farrar and Others vs. Uber (kohtuasi 2202551/2015). Aslam ja Farrar ehk hageja leidsid, et nad on Uberi töötajad ning seoses sellega on neil õigus ka töötasule vähemalt kehtestatud alammääras. Uber aga leidis, et autojuhid on iseseisvad lepingupartnerid. Uber väitis, et autojuhtidel on võimalik enda äri kasvatada, tribunal hinnangul tähendaks see vaid seda, et autojuht peaks rohkem aega rooli taga veetma ning lihtsalt senisest enam tööd tegema. Lisaks tõi tribunal välja asjaolu, et kui 30 000 teenuseosutajat kasutavad klientide saamiseks ühte platvormi, siis tekitab see küsimusi, kas neid saab ikka iseseisvateks ettevõtjateks nimetada. Peale selle ei saa Uberi vahendusel teenust osutavad autojuhid ise klientidega lepingutingimuste osas läbi rääkida vaid peavad aktsepteerima Uberi poolt välja käidud tingimused. Kõike seda arvesse võttes leidis töövaidluskohus ühehäälselt, et Uberi

¹⁵⁷ *Op cit.*

¹⁵⁸ Ühistranspordiseadus. – RT I, 11.01.2018, 15.

¹⁵⁹ Tegemist on Inglismaal resideeruva tribunaliga (töövaidluskohtuga), mis arutab tööõigust puudutavaid õiguslikke vaidlusi, arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.gov.uk/courts-tribunals/employment-tribunal> (10.04.2018).

autojuhtidel on õigus vähemalt miinimumpalgale ja puhkusetasudele.¹⁶⁰ Samuti asus tribunal asjas seisukohale, et Uberi autojuhid on töötajad.¹⁶¹ Oluline on seejuures märkida, et nimetatud lahendis asus kohus seisukohale, et Uberi autojuht on kohaliku seadusandluse kohaselt “*worker*”,¹⁶² kuid mitte “*employee*”.¹⁶³ Sealne tööõiguslikke suhteid reguleeriv seadusandlus eristab kolme tüüpi töötajaid¹⁶⁴ – “*an employee*” (töötaja)¹⁶⁵, “*a worker*”¹⁶⁶ (käsunduslepingu või muu sarnase lepingu alusel töötav isik)¹⁶⁷, “*a self-employed contractor*” (vabakutseline töövõtja/lepingupool).¹⁶⁸ Seega ei leidis kohus, et Uberi autojuhtide puhul on tegemist vabakutseliste töötajatega, keda ei saa Eesti õigussüsteemi järgi võrdsustada töölepingu alusel töötavat isikuga.

Eeltoodud, Londoni töövaidlustribunali seisukohaga asjas nr 2202551/2015, praktiliselt samale seisukohale on asunud ka Põhja-California ringkonnakohus kohtuasjas *Douglas O’Connor-v-Uber Technologies Inc.*, kus leidis kohus, et: “*Uber ei müü ainult tarkvara, vaid see müüb sõite. Uber ei ole rohkem tehnoloogiaettevõtte kui tavapärase taksofirma, sest see kasutab CB lainealasid taksode väljasaatmiseks.*”¹⁶⁹

Jagamismajanduse platvormidest on tõenäoliselt enim erinevaid kohtuasju just Uberil. Lisaks sellele, et eeltoodud kohtuasjas leidis kohus, et Uberi platvormi vahendusel teenust osutavad inimesed on Uberi töötajad on küsimuse alla sattunud ka asjaolu, kas

¹⁶⁰ Uber B.V. and Others v Mr Y Aslam and Others: UKEAT/0056/17/D (<https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/10/aslam-and-farrar-v-uber-reasons-20161028.pdf>) arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁶¹ Uber B.V. and Others v Mr Y Aslam and Others.

¹⁶² Ühendkuningriikide tööõiguse seaduse 1996 § 230 järgi on “*worker*” tähendus inglise keeles järgmine: “*worker*” (except in the phrases “shop worker” and “betting worker”) means an individual who has entered into or works under (or, where the employment has ceased, worked under)— (a) a contract of employment, or (b) any other contract, whether express or implied and (if it is express) whether oral or in writing, whereby the individual undertakes to do or perform personally any work or services for another party to the contract whose status is not by virtue of the contract that of a client or customer of any profession or business undertaking carried on by the individual;

¹⁶³ Uber B.V. and Others v Mr Y Aslam and Others.

Ühendkuningriikide tööõiguse seaduse 1996 § 230 järgi on “*employee*” tähendus inglise keeles järgmine: “*employee*” means an individual who has entered into or works under (or, where the employment has ceased, worked under) a contract of employment.

¹⁶⁴ Uberi 2017.a kaigus ja töötaja staatus. – <http://www.employeeescape.co.uk/uber-case-2017-worker-status/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁶⁵ A. Jürisson, Inglise-eesti õigussõnaraamat, Eures, Tallinn 2012, lk 211.

¹⁶⁶ “*worker*” (eesti k - töötaja) on vabakutseline töötaja, kes teeb juhuslikke töötöid, kes valib millal ta tööle läheb, ei pea käima tööl regulaarselt, kuid peab tööülesandeid täitma isiklikult. Taoline määratlus vastab suure osas eesti õigussüsteemis sätestatud käsunduslepingule.

¹⁶⁷ A. Jürisson, lk 697.

¹⁶⁸ A. Jürisson, lk 578.

¹⁶⁹ *O’Connor et al v. Uber Technologies, Inc.*, C.A. No. 13-03826-EMC (N.D. Cal.).

Uber erineb ikka kuidagi traditsioonilise majanduse ettevõtetest ning peaks olema määratletud kui jagamismajanduse platvorm. Euroopa kohtu kohtuasjas nr C-434/15 leidis kohus, et vahendusteenust, mille eesmärk on nutitelefoniga rakenduse abil tasu eest kokku viia oma autot kasutavad mittekuulijad juhid ja isikud, kes soovivad linnas ühest kohast teise sõita, tuleb pidada transporditeenusega lahutamatu seotuks ning seetõttu tuleb see kvalifitseerida „transporditeenuseks“ ELTL artikli 58 lõike 1 tähenduses.¹⁷⁰

Suurem osa jagamismajandusega seotud kohtuotsustest on tehtud Ameerika Ühendriikides ning Ühendkuningriigis, kelle õigussüsteem erineb meie õigussüsteemist. Riigikohus on oma praktikas asunud järgmisele seisukohale: *“Teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat võib vähemalt eraõigusnormide puhul arvestada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel ka juhul, kui tegemist ei ole rahvusvahelise eraõiguse suhtega. See kehtib esmajoones olukorras, kui meil sätte rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud. See puudutab eelkõige riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika, eeskätt Euroopa Liidu teisi liikmesriike ja esmajoones Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvaid riike. Eeskätt on see vajalik Euroopa Liidu õiguse ja selle alusel kehtestatud siseriiklike õigusnormide tõlgendamisel ja rakendamisel (Riigikohtu 21. detsembri 2004. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-145-04, p 39). Õige on aga kostja seisukoht, et välismaist kohtupraktikat ei saa üle võtta.”*¹⁷¹ Riigikohtu seisukohast tulenevalt peab teiste riikide kohtupraktika puhul meeles pidama, et kuigi sellega võib arvestada, ei saa seda üle võtta. See tähendab, et ka eeltoodud Uberi kohtulahendite puhul ei saa neid kohtulahendeid võtta lõpliku järelduse tegemisel peamise argumendina, kuid võib arvesse võtta ühe aspektina mitmest.

Suures osas jätab kodumajutust vahendav platvorm Airbnb teenuseosutajatele vabamad käed, kui Uber või Taxify. Airbnb'd kasutavad teenuseosutajad saavad teenuse hinna ise määrata.¹⁷² Samuti ei pea läbi Airbnb platvormi teenuseosutaja enne

¹⁷⁰ EKo C-434/15.

¹⁷¹ RKTko 3-2-1-123-11 p 15.

¹⁷² Airbnb kasutamistingimused.– <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

teenuse osutamist vahendajale ette näitama kohta, kus ta plaanib teenust pakkuda. Küll aga peab pakutav majutus vastama piltidele, millega majutust platvormis reklaamitakse.¹⁷³ Ameerika Ühendriikides California ringkonnakohus leidis 2017. aasta 29. detsembri lahendis LA Park La Brea A LLC v. Airbnb Inc., 17-cv-04885, et majutusteenuse pakkumise eest ei vastuta mitte vahendusplatvorm Airbnb, vaid Airbnb vahendusel majutusteenust pakkuv isik.¹⁷⁴ Samuti leidis kohus, et Airbnb pakub vaid raamistikku, kus teenuse osutaja saab enda majutust soovijatele pakkuda. Antud kohtulahendis ei analüüsi kohus küll seda, et kas majutusteenuse pakkuja võiks olla Airbnb'ga töölepingulises suhtes, kuid asjaolu, et kohus leidis, et platvormi vahendusel majutusteenust pakkuv isik vastutab pakutava teenuse eest ise ning et ta on iseseisev teenuse pakkuja, on piisav järeldamiseks, et kohus ei pidanud pooltevahelist suhet alluvussuhteks, millest tulenevalt võiks pooltevahelist lepingut määratleda töölepingulise suhtena.

Lemmikloomade hoiustamise ja vahendamise tegelevad platvormid Petify ja DogVacay teenuseosutajatele omalt poolt teenuse osutamise kohta ettekirjutusi ei tee.¹⁷⁵ Tööjõudu vahendavad platvormid Goworkabit ja TaskRabbit ei tee samuti ettekirjutusi sellele, kuidas või mis viisil peaks teenuseosutaja teenust pakkuma.¹⁷⁶ Hinnates erinevate platvormide kasutustingimusi, on võimalik järeldada, et platvormid, mis ei tegele sõidujagamisteenuse osutamise eest, ei esita teenuseosutajale jäiku ettekirjutusi platvormil teenuse osutamiseks. Seega saab järeldada, et platvormid, mis ei tegele sõidujagamise vahendamise eest, ei nõua teenuseosutajatelt kindlate platvormi juhiste täitmist selles osas, kuidas teenust osutada. Sõidujagamisteenuste vahendamise puhul vajab märkimist, et ka seadusest tulenevad sõidujagamise teenust pakkuvatele isikutele karmimad nõuded, kui teistele jagamismajanduse platvormide vahendusel teenust osutavatele kasutajatele. Samas kehtisid sellised nõuded

¹⁷³ Airbnb kasutustingimused. – <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁷⁴ La Park La Brea A LLC, et al. v. Airbnb, Inc., et al. CV 17-4885 DMG (AS).

¹⁷⁵ Petify kasutajatingimused. – <https://petify.ee/kasutajatingimused/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁷⁵ DogVacay kasutustingimused. – <https://www.rover.com/tos/?ref=footer> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁷⁶ Taskrabbit kasutustingimused. – <https://www.taskrabbit.com/terms> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁷⁶ GoWorkaBit kasutamise tingimused. – <https://goworkabit.com/ajutise-toovahenduse-tingimused> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

teenuseosutajatele ka varasemalt, enne ühistranspordiseaduse uut redaktsiooni. Seega peavad sõidujagamise teenust pakkuvad teenuseosutajad läbi platvormi teenuse osutamiseks alluma platvormi poolt kehtestatud teenuse osutamise tingimustele ning tegema seda platvormi poolt kehtestatud hinnaga.¹⁷⁷

Lähtudes eeltoodud kohtuasjade seisukohtadest Uberi suhtes võib tekkida õigustatud küsimus, et kas käesolevas magistritöös on põhjust analüüsida sõidujagamisteenust vahendavaid platvorme, nagu Uber, jagamismajanduses tegutseva platvormina ja tema suhteid teenuse osutajaga. Kui käesoleva magistritöö üheks eesmärgiks on selgusele jõuda, kas platvormi vahendusel teenust pakkuvad isikud on töötajad või iseseisvad teenuse pakkujad, siis kas on üldse seda küsimust mõtet uurida teiste hulgas Uberi näitel, kui Uber on teatud õigusinstantside hinnangul transpordiettevõtte. 2017. aasta novembrist kehtima hakanud ühistranspordi seaduse kohaselt on reguleeritud taksoveo teenuse pakkumine platvormi ehk infoühiskonna teenuse vahendusel. Ühistranspordiseaduse muutmise eelnõu seletuskirja kohaselt peetakse elektroonilise kokkuleppevedude süsteemi operaatoriteks ehk platvormideks näiteks Uberit ja Taxifyd.¹⁷⁸ Kuna ühistranspordiseaduse kohaselt peetakse Uberit infoühiskonna teenuseks ehk platvormiks, siis on kohane seda ka käesolevas töös jagamismajanduses tegutseva platvormina käsitleda ning selle õiguslikke suhteid teenuse osutajatega analüüsida.

Antud teemal on enamik kohtulahenditest seotud Uberiga. Kindlasti osalt sellepärast, et Uber on üks maailma suurimaid jagamismajanduse ettevõtteid,¹⁷⁹ kuid kuna Uberiga seotud kohtulahendid on erinevalt teistest platvormidest seotud muuhulgas tööõiguslike küsimustega, siis ehk ka seetõttu, et Uberi puhul on piir teenuse osutaja ja Uberi vahelise võimaliku töölepingulise suhte osas kõige ebaselgem. Airbnb on Uberi kõrval

¹⁷⁷ Nii Uber kui ka Taxify on enda kasutamistingimustes sätestanud, et teenuse pakkujad võivad teenuse eest küsida ka madalamat summat. Sellegi poolest peavad teenuse pakkujad maksma platvormile nn komisjonitasu summalt, mille annab rakenduse tehtud sõiduhinna arvutus. (Euroopa Kohtu Kohtuasi C-434/15, Kohtujuristi ettepanek, M. Szpunar 2017) “Juhul on õigus küsida Reisijalt väiksemat Tasu kui Taxify App sõidu maksumuseks näitab. Asjaolu, et Juht küsib Reisijalt väiksemat Tasu, kui arvestab Taxify App, ei vähenda Taxify teenustasu suurust.” (Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/>; arutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁷⁸ Ühistranspordiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 18SE.

¹⁷⁹ D. Fuscaldo. What Are the Biggest Stocks in 'Sharing Economy'? Investopedia Academy 2017. <https://www.investopedia.com/investing/what-are-biggest-stocks-sharing-economy/> (arutivõrgus kättesaadav: 13.02.2018).

teine jagamismajanduse suurettevõte.¹⁸⁰ Vaidlused on aga Airbnb puhul põhiliselt teistel teemadel, mitte teenuse osutaja ja platvormi vahelise õigusliku suhte üle. Leitakse, et Airbnb vahendusel majutusteenuse pakkujad ei ole Airbnb töötajad, vaid on iseseisvad lepingupartnerid.¹⁸¹ Seega saab järeldada ka välisriikide kohtupraktikast, et sõidujagamise teenust pakkuva platvormi ja teenuse osutaja vaheline suhe vastab suuresti töölepingulise suhte iseloomule. Teiste jagamismajanduse platvormide puhul saab kohtupraktika või siis selle mitteolemasolu põhjal väita, et töölepingulise suhte olemasolu vaidlusi ei tekita ning pigem ollakse seisukohal, et teenuse pakkuja on iseseisev lepingupartner, mitte platvormi töötaja.

2.5 Tasu maksmise kohustus

Töölepingu seadus sätestab, et kui isik teeb teisele isikule tööd, mille tegemist võib vastavalt asjaoludele oodata üksnes tasu eest, eeldatakse, et tegemist on töölepinguga. Siinkohal on oluline küsimus, kas jagamismajanduse platvormil võiks tekkida teenuse pakkuja ees perioodilise tasu maksmise kohustus. Selleks analüüsis autor erinevate platvormide kasutamistingimusi ning nendes sisalduvaid teenuseosutajale teenuse maksmise kordasid. Võrreldes erinevaid teenuseid vahendavaid platvorme ja nende kasutamistingimusi, tuleneb kasutamistingimustest üldjuhul siiski sama joonis, mille järgi teenuseosutajale tasu makstakse.

Töölepinguseaduse § 5 lg 1 p 5 kohaselt on töötasu töö eest makstav tasu, milles on kokku lepitud, sealhulgas majandustulemustelt ja tehingutelt makstav tasu, töötasu arvutamise viis, maksmise kord ning sissenõutavaks muutumise aeg (palgapäev), samuti tööandja makstavad ja kinnipeetavad maksud ja maksed.¹⁸² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus sätestab, et tasu käsitlev teave peaks hõlmama kõiki tasu elemente, sealhulgas rahalisi ja mitterahalisi komponente, mille töötaja saab oma töö eest otseselt või

¹⁸⁰ *Op cit.*

¹⁸¹ A. Zadnik, The cases of Airbnb and Uber – the challenges the collaborative economy business models pose for EU Competition Law, Tilburg University 2017, lk 16.

¹⁸² Töölepinguseadus. – RT I, 28.12.2017, 43.

kaudselt. Sellise teabe andmine ei tohiks piirata tööandjate vabadust näha ette muid tasuelemente, nt ühekordseid makseid.¹⁸³

Uuringud on näidanud, et ligikaudu ühe kolmandiku platvormi vahendusel teenuseid osutavate isikute jaoks moodustab jagamismajanduses teenitud tulu vähem kui 10 protsenti nende isikliku sissetuleku kogumahust.¹⁸⁴ Sellegipoolest tuleb märkida, et tööjõudu vahendava platvormi, TaskRabbit'i kasutamistingimuste kohaselt sõlmivad teenuse tellijad teenuse pakkujatega otse lepingu. Peale teenuse osutamist on teenuse tellijad kohustatud ise teenuseosutajale maksma. TaskRabbit võtab teenuseosutaja ja teenuse tellija kokku viimise eest aga vahendustasu.¹⁸⁵ Nii Taxify kui ka Uberi puhul maksavad teenuseosutajatele tasu kliendid.¹⁸⁶, ¹⁸⁷ Teenitava tasu pealt peavad teenuseosutajad maksma vahendajale ehk platvormile teenustasu.¹⁸⁸ Teenustasu on protsent, mis moodustub teenuseosutaja käibest.¹⁸⁹ Airbnb küsib nii teenuseosutajalt ja/või teenuse tellijalt teenustasu Airbnb platvormi kasutamise eest. Airbnb kasseerib kliendilt, ehk siis kodumajutuse tellijalt, kogu tasu broneeringu aktsepteerimise ajal enda kontole ja teeb teenuseosutajale väljamakse 24 tundi peale kliendi *check-in*'i. Airbnb küsib teenuseosutajalt ja/või teenuse tellijalt teenustasu Airbnb platvormi kasutamise eest.¹⁹⁰

Lähtuvast eelnevast ei maksa platvormid teenuseosutajatele perioodiliselt kindlat tasu. Teenuseosutajad saavad tasu klientidelt konkreetse teenuse osutamise eest. Platvormid võtavad teenuseosutaja ja teenuse tellija kokkuviiamise ja platvormi kasutamise eest kokkulepitud vahendustasu. Kuna teenuseosutaja osutab teenust enda nime alt, mitte kui platvormi töötaja, siis on perioodilise tasu mitte maksmine mõistetav. Küll võib

¹⁸³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus. 2017/0355 (COD).

¹⁸⁴ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 46.

¹⁸⁵ Taskrabbitt kasutamistingimused. – <https://www.taskrabbitt.com/terms> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

¹⁸⁶ Uberi klienditugi. Mis on teenustasu? <https://help.uber.com/h/8af76314-290d-4bdb-846d-176a6e531b05> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁸⁷ Uberi kasutustingimused. – <https://www.uber.com/legal/terms/ee/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁸⁸ Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁸⁹ Taxify teenustasu maksmise seletus. – <https://support.taxify.eu/hc/et/articles/115002946374-Teenustasu> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

¹⁹⁰ Airbnb kasutamistingimused.– <https://www.airbnb.com/terms#sec7> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

perioodilise tasu maksmise kohustuse küsimus tekkida sõidujagamisteenuste pakkujate puhul. Kui teised jagamismajanduses teenust osutavad isikud saavad enda teenuse eest hinna ise määrata ning kliendile jääb valik, kas selline hind talle sobib või mitte, siis sõidujagamise teenuse puhul on see vastupidi. Platvorm määrab hinna, millest rohkem teenuse pakkuja küsida ei tohi, ning kui teenuseosutaja ei ole nõus sellise hinnaga teenust osutama, siis ei saa ta platvormi teenuse osutamiseks kasutada.¹⁹¹ Selles osas eristuvad sõidujagamisteenuse vahendajad mitmetest teistest platvormidest, kus teenuseosutajatel on endal õigus hinda määrata. Kokkuvõtvalt ei maksa platvormid siiski teenuseosutajatele perioodilist tasu ning üldjuhul ei teki neil ka seda kohustust.

¹⁹¹ EKo C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems SpainSL Kohtujurist M. Szpunar ettepanek.

3. Platvormi vahendusel teenust osutav isik kui iseseisev teenusepakkuja ja tema sotsiaalne kaitse

3.1 Jagamismajanduse platvormide vahendusel teenuseid osutavate isikute sotsiaalse kaitse vajadus ja sotsiaalse kaitse rakendamine

Teenuse osutaja õiguslik staatus on oluline eelkõige seetõttu, et sellest sõltub isiku sotsiaalne kaitse. Teatavasti on füüsiliste isikute vaheline teenuse osutamine üpriski tavapärane ning seda eriti tänapäevases maailmas, kus eraisikust teenuse pakkujate üles leidmine on tehtud äärmiselt lihtsaks. Seda eelkõige just tänu internetile, sotsiaalmeediale ning eriti tänu jagamismajanduse platvormidele. Üldjuhul ei deklareeri füüsilised isikud teisele füüsilisele isikule teenust osutades makse. Samuti ei saa sellisel kujul teenust osutavad isikud riigilt mingeid hüvesid. Üle poole platvormitöötajatest olid viimase viie aasta jooksul olnud töötud ning vaid kolmandik teeb hetkel kogumispensioni makseid. Olukorras, kus platvormitöö tegijate hulk eeldatavasti jätkuvalt kasvab, võib platvormitöötajate sotsiaalkaitse puudumine ja madal sissetulek olla oluline risk ühiskonna majanduslikule jätkusuutlikusele.¹⁹² Jagamismajanduse puhul rõhutatakse tihtipeale, et teenuse pakkumine toimub põhiliselt inimeselt inimesele.¹⁹³ See tähendab, et teenust osutab eraisikust teenuse pakkuja, kes teeb seda teenuse vahenduseks loodud platvormi kaudu.¹⁹⁴ Õiguskirjandust lugedes jääb tihtipeale pinnale küsimus, kas teenusosutaja on õiguslikus mõistes töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja. Eelneva analüüsi tulemusel selgus, et platvormi ja teenuse osutajate vahelised õiguslikud suhteid võivad suuresti erineda sõltuvalt platvormist, mistõttu ei saa kõiki õiguslikke suhteid klassifitseerida ühtmoodi. Küll aga selgus lisaks ka, et enamjaolt pole platvormi ja teenuse osutaja vahel töölepingulist suhet. Kui teenuse osutaja ei ole platvormiga töölepingulises suhtes, vaid on iseseisev teenuse osutaja, siis tekib küsimus, missugune on sellise teenuse osutaja õiguslik staatus. Kas teenust osutav isik on äriseadustiku mõttes ettevõtja,¹⁹⁵ ettevõtlastulu lihtsustatud

¹⁹² J. Vallistu. Platvormitöö – töö või ettevõtlus? 2018.

¹⁹³ Tööelu.ee. Jagamismajanduses ei laiene teenusepakkujaile töötaja õigused automaatselt. – <http://www.tooelu.ee/et/uudised&nID=1484> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018). Inglise keeles kasutatakse inimeselt inimesele teenuse osutamise mõiste all terminit “Peer to peer”.

¹⁹⁴ *Op cit.*

¹⁹⁵ Äriseadustik. – RT I, 17.11.2017, 22. Ettevõtja on äriseadustiku § 1 tähenduses füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning käesolevas seaduses sätestatud äriühing.

maksustamise seadus mõttes maksu maksja¹⁹⁶ või mõnda muud õiguslikku staatust omav isik? Peamine õiguslik probleem seisneb selles, et kui platvormid peavad tööd tegevaid isikuid iseseisvalt majandus- või kutsetegevuses teenuseid osutavateks eraisikuteks, mitte töötajateks, siis ei kaasne sellega nendele isikutele ka sotsiaalne kaitse. Lepingu töölepinguks või mõneks muuks lepinguks klassifitseerimise probleem ei ole kõigest tehniline küsimus. See on seotud paljude laiemate küsimustega, nagu näiteks ühiskondlike arusaamade ning ka poliitiliste seisukohtade ja kokkulepetega. Teiste hulgas on see seotud platvormi vahendusel tööd tegeva isiku ootustega ning ühiskondlike ootustega selle kohta, kuidas aidata kaasa ning leevendada sotsiaalseid riske ning vähendada nende levikut.¹⁹⁷

Selleks, et lihtsustada kahe füüsilise isiku vahelisest teenuse osutamisest ja kauba müügist tekkiva maksukohustuse täitmist,¹⁹⁸ võeti vastu ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. Seadus hakkas kehtima 2018. aasta esimesest jaanuarist,¹⁹⁹ ning sellega loodi eraisikule võimalus avada ettevõtluskonto.

Mitmetes uurimustes²⁰⁰ on arutletud, kas platvormide vahendusel teenust osutavad isikuid peaks eraldi kaitsma ning kas neile peaks tagama sotsiaalsed tagatised nagu on tavapärasel töötajatel. Esiteks, nagu eelpool märgitud, on ligikaudu veerand platvormi vahendusel tööd tegevatest isikustest platvormist majanduslikult sõltuvad. Eeldatavasti ei ole suuremal osal nendest isikutest teist töökohta (nn põhitöökohta), kust nad maksaksid makse ning tagaksid endale sotsiaalse kindlustatuse. Teiseks eeldatakse, et nende teenuse osutajate teine sissetulekuallikas on traditsiooniline töökoht, kus töötajad kindlustavad endale sotsiaalsed tagatised. Euroopa Parlamendi poolt läbi viidud uuringus selgus, et märkimisväärne isikute arv, kes platvormi vahendusel tööd teevad, teenivad ka enda põhilise sissetuleku ebatraditsioonilises viisil, kus nad ei taga endale sotsiaalset kindlustatust.²⁰¹ Platvormide esindajad on leidnud, et sellistes valdkondades

¹⁹⁶ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. – RT I, 07.07.2017, 2. Ettevõtlustulu maksu maksja on ettevõtluskontot omav füüsiline isik.

¹⁹⁷ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 72.

¹⁹⁸ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

¹⁹⁹ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. – RT I, 07.07.2017, 2.

²⁰⁰ Uurimustes nagu näiteks: European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, R.Tampel. Koostööplatvormi vahendusel tööd tegev isik ja tema õiguste kaitse, TÜ õigusteaduskond 2017 jt.

²⁰¹ U. Huws, D. S. Sydral, K. Holts, Work in the European GIG Economy, FEPS, UNI Europa, University of Hertfordshire, 2017.

nagu näiteks sõidujagamisteenuse pakkumine, kus regulatsioonidega nõutakse juhtidelt litsentsi ning muus osas nõuetele vastavust ning kus platvorm nõuab töötajalt teatud määral aktiivsust, muutub tõenäosus, et isik otsib endale ka traditsioonilise töökoha järjest väiksemaks.²⁰² Uuringud näitavad,²⁰³ et platvormide vahendusel tööd tegevad isikud on tavaliselt noored, kes teenivad elatist mitmest allikast. Tihtipeale ei taga ükski sissetulekuallikas nendele inimestele sotsiaalset kaitset.²⁰⁴ See omakorda tähendab, et probleem on suurem kui tegelikult algselt paistab ning platvormi teenuseosutajad on sotsiaalselt haavatavamad, kui neil puudub platvormi kõrval stabiilne töökoht, mis tagaks neile sotsiaalse kaitse.

Laias pildis hõlmab sotsiaalne kaitse järgmisi valdkondi: tervishoid, rasedus- ning sünnitoetused, puue ning töövõime puudusega seotud toetused, vanaduspension, toitjakaotuspension, tööõnnetuste ning kutsehaigustega seotud toetused, peretoetused, töötushüvitised ja muu selline.²⁰⁵ Jagamismajanduse toimimine sellisel kujul võib viia olukorrani, kus tõstatuvad olulised küsimused töötingimuste tervishoie ja tööohutuse, tervisekindlustuse, tasulise haiguslehe töötushüvitise ja vanaduspensioni kohta.²⁰⁶ Isiku jaoks, kellel puudub kindel töökoht ning kelle jaoks ei ole platvormi vahendusel teenuse osutamine kõigest täiendav töö lisaraha teenimiseks vaid ainus sissetulekuallikas, võib üheks suuremaks murekohaks olla tervisekindlustuse ja muude sotsiaalsete tagatiste olemasolu. Haiguse, vigastuse või puuduste tõttu vaimses või füüsilises jõus võib inimese tootlik tegevus olla kahjustatud või vähenenud. Sotsiaalkindlustus kaitseb seadusandja poolt ettenähtud eelnimetatud juhtumite vastu, mille korvamiseks on otsene sotsiaalne vajadus.²⁰⁷ Antud probleem ei ole vaid teoreetiline, vastupidi, mitmete jagamismajanduses teenuseid osutavate isikute hinnangul on jagamismajanduse suurimad puudused seotud sotsiaalse kaitse puudumisega. Teenuse osutajad on avaldanud seisukohta, et jagamismajanduses teenuse osutajaks olemisega võib kaasneda olukord, kus kõikide soovijate jaoks ei ole piisavalt tööd. Lisaks võib teenuse osutajate hinnangul negatiivse poole pealt välja tuua

²⁰² European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 55.

²⁰³ U. Huws, D. S. Sydral, K. Holts, Work in the European GIG Economy, FEPS, UNI Europa, University of Hertfordshire, 2017.

²⁰⁴ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 65.

²⁰⁵ *Op cit.* lk 15.

²⁰⁶ Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Jagamismajandus ja veebiplatvormid: linnade ja piirkondade ühine seisukoht“ 2017.

²⁰⁷ G. Tavits, Sotsiaalhooldusõigus. Tallinn, Juura, 2006, lk 9.

madala töötasu ning tööga seotud ebakindluse.²⁰⁸ Kuna isik, kes teenib madalat sissetulekut, kelle sissetulek on ebastabiilne ning kes ei saa olla kindel töö olemasolus tulevikus, ei saa suure tõenäosusega enda sotsiaalse kindlustamisega iseseisvalt hakkama, mistõttu tuleb uurida, kas tal on sellises olukorras õigus riiklikule kaitsele.

Euroopa Parlamendi poolt koostatud uuringus leidis Saksamaalt pärit ametiühingu esindaja, et eraisikust teenusepakkujad jäävad ilma sotsiaalsest kaitsest, mis on olemas traditsioonilises majanduses tegutsevatel töötajatel: “Kui kuni praeguseni²⁰⁹ peeti töötajat õiguse kohaselt haavatavaks isikuks, kes vajab kaitset. Vaatamata sellele ei ole enamik eraisikust teenuseosutajatest kaitstud töötajate jaoks tavapärase riskide eest. Pooltel teenuse osutajatest Saksamaal ei ole mingisugust sotsiaalset kaitset hilisemaks ning nad ei maksa ka pensionikindlustusmaksid. Paljudel ei ole tervisekindlustust, mis peaks olema kohustuslik. Sotsiaalkindlustuse puudulikus eraisikust teenusepakkujate puhul ei ole uus nähtus, kuid jagamismajanduse ja digitaalrajanduse kasvuga on see saanud rohkem avalikkuse tähelepanu.”

Praeguseks on selge, et uued töövormid on arenenud palju kiiremini kui sotsiaalkaitse süsteemid. Sotsiaalkaitse arengu kaasa aitamiseks on Euroopa Komisjon Euroopa sotsiaalõiguste samba raames²¹⁰ esitanud kolm eesmärki, milline sotsiaalne kaitse peaks Euroopas tulevikus olema:

- katvus: peaks olema tagatud, et iga inimene, kas traditsiooniline töötaja või iseseisvalt platvormi vahendusel teenust osutav isik peaks saama sotsiaalse kaitse osaliseks;²¹¹
- ülekantavus: sotsiaalne kaitse peab töötajal säilima ka siis, kui ta vahetab töökohta, tegevusvaldkonda, töövormi või kui ta hakkab tegutsema iseseisva teenusepakkujana;²¹²

²⁰⁸ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 42.

²⁰⁹ Praeguse all peab seisukohta avaldanud ametiühingu esindaja silmas jagamismajanduse arenguga alguse saanud platvormide vahendusel töö tegemise algust.

²¹⁰ Moving forward on the European Pillar of Social Rights: Commission seeks to promote social protection for all. – <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&caId=89&newsId=9001&furtherNews%20=yes>. (arvutivõrgus kättesaadav 12.04.2018).

²¹¹ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 71.

²¹² *Op cit.* lk 71.

- läbipaistvus: sotsiaalse kaitsega kaasnevate õiguste ning kohustustega seotud informatsiooni kättesaadavus.²¹³

Jagamismajanduse arenguga on hakatud aina enam toimuma nn riskide individualiseerimine ehk töötamisega seotud kulude ja riskide töötegijale kandumine, platvormitöötajatele alla riikliku töötasu alammääras töötasu maksmine, tööaja ning sissetuleku ettearvamatus ning ebastabiilsus ning teenuseostuja isiklik vastutus oma töövahendite, töötingimuste ja töötervishoiu eest. Lisaks sellele on ka väliste riskide internaliseerumist, mis tähendab, et kasvab surve teenuseostuja enesejuhtimise suunas, väheneb töötegija eksimisruum ning võib kasvada tööstress ning hirm mitte hakkamasaamise eest. Kõikide eelnimetatud aspektide suhtes on töölepingulises suhtes oleneval töötajal kui eeldatavalt nõrgemal osapoolel riiklik kaitse. Kuna järjest suurem hulk inimesi kasutab jagamisplatvorme teenuste osutamiseks, siis kasvab ka nende inimeste arv, kellel puudub sotsiaalne kindlustatus. Töö autor on seisukohal, et tänu sellele, et jagamismajanduse areng ning suurem kasutatavus on hakanud toimuma peale 2008 – 2010 aasta majandussurutist, pole siiani tekkinud olukorda, kus sotsiaalsed riskid oleksid realiseerunud. Just seetõttu vajaksid jagamismajanduses tööd tegevad isikud sotsiaalset, et tagada nende hakkamasaamine ka majanduse kehvematel perioodidel.

Jagamismajanduse levik muudab tööturu paindlikumaks, kuid praegusel juhul kaasneb sellega ka täiendav ebakindlus töö tegija jaoks. Mõnedes riikides on juba astunud samme teenuseostujate sotsiaalse kaitse parandamiseks. Sõltuvalt riigist on tehtud kokkuleppeid ka riiklikul tasandil või platvormitöötajate ja platvormide vahel. Lisaks on mitmeid kohtulahendeid jagamismajanduses tegutsevate teenuseostujate kaitseks ja kohati on asunud kohandama ka õiguslikku raamistikku, sobitamaks seda jagamismajanduse tingimustega.²¹⁴

Saksamaa ametiühingu IG Metal tegevusjuhise platvormitöö kasutamiseks allkirjastas 8 kohalikku tööplatvormi. Tegevusjuhend hõlmab näiteks ausat töötasu, regulaarset tagasiside ja juhendamist, andmete kaitset, lugupidavat suhtlemist jne.²¹⁵

²¹³ *Op cit.* lk 71.

²¹⁴ K. Holst. Arenguseire Keskus. Fakte virtuaaltöö olemuse ja leviku kohta. 2018, lk 8.

²¹⁵ K. Holst. 2018, lk 8.

Kollektiivsetel läbirääkimistel seisavad platvormid silmitsi pooltevahelise lepingulise suhte klassifikatseerimise probleemiga, mis muudab tihtipeale läbirääkimised keerulisemaks. Näiteks on teatud riikides lubatud kollektiivlepinguid sõlmida vaid töölepingulises suhtes olevatel inimestel.²¹⁶ Seevastu on Põhjamaades levinud praktika, et jagamismajanduses tööd tegevad isikud loovad ametiühingu ning seeläbi selguvad parimad lahendused kahepoolsete läbirääkimiste tulemusel platvormide ja ametiühingute vahel.²¹⁷ Peale kollektiivsete läbirääkimiste on teenuseosutajad hakanud kasutama sobivamate lepingutingimuste saamiseks ka mitmeid teisi vahendeid. Näiteks üritatakse platvorme mõjutada meedia vahendusel²¹⁸ või isegi streikidega.²¹⁹

Advokaat John Hendey, kes esindas jagamismajanduse ettevõttes Deliveroo töötavaid toidukullereid vaidluses, kas neid tuleks lugeda töötajateks kollektiivläbirääkimiste kontekstis, on öelnud: “Need, kes töötavad jagamismajanduses ei näe kunagi märkimisväärset lepingutingimuste paranemist, kui neid ei esinda kollektiivsetel läbirääkimistel ametiühing.”²²⁰ Nimetatud vaidluses leidis kohus siiski, et toidukullerite puhul ei ole tegemist töötajatega, sest platvorm ei nõudnud neilt, et nad viiksid toidu ise kohale, vaid seda võis teha nende eest ka keegi teine. Seetõttu ei õnnestunud teenuseosutajatel luua ka ametiühingut.²²¹

Üks võimalik viis jagamismajanduses tegutsevate teenuseosutajate sotsiaalse kaitse tagamiseks on töötaja määratluse laiendamine ning seeläbi teenuseosutaja töötajaks klassifitseerimine.²²² Käesoleva magistritöö autor leiab aga, et taoline lahendus ei pakuks reaalsuses aga rahuldavat tulemust ei platvormidest ettevõtjatele ega ka teenuseosutajatele, kelle jaoks on oluline just vabadus ning paindlikkus. Sellisel juhul oleks tagatud teenuseosutaja kaitse, kuid samas kasvaksid ka mõlema poole kohustused. Lahendus, mille puhul leitaks, et kõik jagamismajanduses teenuseid osutavad isikud on töötajad, rikuks suure tõenäosusega selle majandusharu arengu. Kuna töötaja määratluse laiendamine avaldaks praeguses olukorras rohkem negatiivset

²¹⁶ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 79.

²¹⁷ K. Holst. 2018, lk 8.

²¹⁸ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 80.

²¹⁹ Taxify juhid streigivad täna uue hinnasüsteemi vastu – Forte.ee 26.01.2018.

<http://forte.delfi.ee/news/tarkvara/taxify-juhid-streigivad-tana-uee-hinnasusteemi-vastu?id=80920381> (aruvtivõrgus kättesaadav: 12.04.2018).

²²⁰ D. Thuburn. Deliveroo riders take legal action for workers' rights. Yahoo, 2016.

²²¹ *Independent Workers Union of Great Britain v RooFoods Ltd T/A Deliveroo* TUR1/985(2016).

²²² European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 84.

kui positiivset mõju, sest tooks valdkonnale kaasa märgatava maksukoormuse tõusu ja ka muude kohustuste kasvu, siis ei oleks see lahendus mõistlik ning ei rahuldaks autori hinnangul kõiki osapooli.

Teiseks võimaluseks olukorda parandada ning tagada kaitse isikutele, kes jäävad nn halli alasse, mis jääb ettevõtluse ja töötamise vahele, on luua uus institutsioon. Näiteks on Saksamaal töötaja-sarnased isikud²²³, kellel on töötajatega sarnane kaitse (näiteks õigus tasustatud puhkusele), kuid kes pole töötajad ega ka majanduslikult iseseisvad ettevõtjad.²²⁴ Lisaks sellele on Itaalia õiguses võimalus, mille kohaselt saab töötaja teha tööandja poolt koordineeritud vabakutselist tööd²²⁵ või projektipõhist tööd. Nendele isikute puhul on sotsiaalne kaitse proportsioonis tehtud tööga, mis tähendab, et töö tegija teenistus peab vastama vähemalt sarnastel erialadel kokkulepitud kollektiivlepingute tingimustele.²²⁶

3.2 Ettevõtluskonto

Nagu käesolevas magistritöös eelnevalt välja toodud, on jagamismajanduse levik viimaste aastate jooksul hüppeliselt kasvanud. Jagamismajanduses osutavad teenuseid põhiliselt eraisikud erinevalt traditsioonilisest majanduse mudelist, kus teenuse osutajateks on üldiselt ettevõtted. Seoses sellega on kasvanud teenuseid osutavate eraisikute arv, kes peaksid tasuma tehingutest saadava tulu pealt füüsilise isiku tulumaksu.²²⁷ Praegu peavad eraisikust teenusepakkujad, kes osutavad üksikuid teenuseid, teenitud tulu deklareerima tuludeklaratsiooni alajaotuses “Muu tulu, millelt ei ole tulumaksu kinni peetud” ning maksma teenitud tulu pealt 20% tulumaksu.²²⁸ Selleks, et lihtsustada kahe füüsilise isiku vahelisest teenuse osutamisest ja kauba müügist saadud tulult tekkiva maksukohustuse täitmist võeti 2018. aasta 1. jaanuaril vastu ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus.

²²³ Inglise keeles kasutatakse terminit “*employee-like persons*”.

²²⁴ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 85.

²²⁵ Inglise keeles kasutatakse väljendit “*employer-coordinated freelance work*”.

²²⁶ European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, lk 91.

²²⁷ K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp.

²²⁸ Pikalt ja põhjalikult: oled sõidujagaja? Milliseid makse maksma pead? Geenius.ee 27.10.2017. <https://auto.geenius.ee/uudis/pikalt-ja-pohjalikult-oled-soidujagaja-milliseid-makse-maksma-pead/> (arvutivõrgus kättesaadav: 15.03.2018).

Ettevõtluskonto on ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse kohaselt füüsilise isiku nimel Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi residendist krediidasutuses või krediidasutuse lepinguriigis asuvas püsivas tegevuskohas avatud konto, millele kantakse ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse § 1 lõikes 3 nimetatud summad, mille kohta on kontoomanik andnud krediidasutusele juhise broneerida kontol ettevõtlustulu maksu määrale vastav summa Maksu- ja Tolliameti kasuks ja see üle kanda Maksu- ja Tolliametile.²²⁹ Füüsiline isik võib avada ettevõtluskonto, millele laekunud summalt makstakse maksu ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel.²³⁰ Ettevõtluskontot ei saa avada juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja.²³¹ Ettevõtlustulu maksu maksja on oma olemuselt tööd tegev isik.²³² Ettevõtlustulu maksu määr on 20 protsenti ettevõtluskontole laekunud summast, kui summa ei ületa 25 000 eurot kalendriaastas või 40 protsenti ettevõtluskontole laekunud 25 000 eurot ületavast summast kalendriaastas.²³³ Kui ettevõtlustulu maksu maksja tulu ületab käibemaksukohustuslaseks registreerimise piirmäära, peab maksu maksja jätkama tegevust ettevõtjana - registreerima oma ettevõtjana valitud tegutsemisvormi äriregistris ja registreerima end käibemaksukohustuslaseks.²³⁴ Alates 2018. aastast on käibemaksukohustuslaseks registreerimise piirmäär 40 000 eurot varasema 16 000 euro asemel.²³⁵ Käibemaksukohustuslasest maksumaksja peab erinevalt ettevõtlustulu maksu maksjast pidama traditsioonilist kulude-tulude arvestust.²³⁶

Ettevõtluskonto eelis peaks seisnema selles, et igäüks saab teha algust oma pisiäriega ilma, et peaks ennast raamatupidamisega vaevama,²³⁷ pakkudes sealjuures inimestele minimaalse halduskoormusega lihtsustatud maksuarvestust.²³⁸ Selle peamine eesmärk on lihtsustada füüsiliste isikute omavahelistest tehingutest tekkiva maksukohustuse täitmist. Samas sobib see lahendus ka neile füüsilistele isikutele, kes oma põhitegevuse

²²⁹ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. – RT I, 07.07.2017,2.

²³⁰ RT I, 07.07.2017,2.

²³¹ Uue ettevõtluskonto plussid ja miinused – Äripäev 19.06.2017. – <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/06/19/uue-ettevotluskonto-plussid-ja-miinused>.

²³² Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²³³ RT I, 07.07.2017,2.

²³⁴ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²³⁵ Maksu- ja Tolliamet. Maksukohustuslasena registreerimine ja kustutamine. – <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/kaibemaksuseaduse-selgitused/maksukohustuslasena-registreerimine-ja> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²³⁶ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²³⁷ A. Johanson. Ettevõtluskonto süsteemi tööle hakkamine venib. Postimees 2017.

²³⁸ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

(nt töölepingu alusel töötamise) kõrvalt osutavad väikeses mahus mõne teenuse või müüvad mõne enda valmistatud toote ehk tegelevad väikeses mahus või aeg-ajalt ettevõtlusega.²³⁹ Kuna jagamismajanduses tegutsevad teenuse pakkujad on üldiselt justnimelt nendeks füüsilisteks isikuteks, kes enda põhitöö kõrval vahetevahel teenuseid pakuvad, siis seaduseelnõu seletuskirja kohaselt peaksid just need isikud olema üheks võimaluse kasutamise sihtgrupiks.

Teisalt võib tekkida küsimus, kas ettevõtluskonto täidab siiski oma eesmärgi? Miks peaks isik, kes teenib näiteks 50 eurot kellegi teise aias muru niitmise eest ja saab selle summa sularahas, olema huvitatud selle raha ettevõtluskontole kandmisest ja sellelt summalt kümne euro maksudeks maksmisest? Maksu- ja tolliameti maksude osakonna juhataja Evelyn Liivamäe sõnul eelistaksid inimesed aga just nii teha, kui asjaajamine on arusaadav ning asju korras hoida lihtne. “Kui pakutakse teenuseid ja müüakse kaupu, tekib sellest inimesele maksustatav tulu ning ettevõtluskonto kasutamine muudab maksukohustuse senisest väiksemaks ning tasumise lihtsamaks,” põhjendas Liivamägi.²⁴⁰ Lisaks ei saa ettevõtluskontot kasutav isik tulust maha arvata selle teenimiseks tehtud kulusid ega vähendada oma maksukoormust TuMS 4. peatükis nimetatud mahaarvamisi kasutades.²⁴¹ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõus on välja toodud, et ettevõtluskonto puhul võib realiseeruda oht, et juriidilised isikud või füüsilisest isikust ettevõtjad suunavad olemasolevaid või tulevase võlaõiguslike lepingute alusel teenust osutavaid või töölepingu alusel tööd tegevaid isikuid erikorra kaudu tasu saama, kuna kulude kokkuhoid oleks arvestatav. Ettevõtluskonto omanikul on juriidilisele isikule teenuste osutamine lubatud, kuid juriidilisel isikul tuleb tasuda sellelt nõ äriühingu tulumaksu. (määruga 20/80).²⁴²

Töö autori hinnangul peitub põhjus, miks füüsiline isik peaks olema huvitatud ettevõtluskonto loomises, sotsiaalsetes tagatistes. Ettevõtlustulu maksu tasumisel tekivad või suurenevad isiku sotsiaalsed tagatised, kuna teatud osa maksust kantakse sotsiaalkaitse tagamiseks.²⁴³

²³⁹ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²⁴⁰ A. Johanson. Ettevõtluskonto süsteemi tööle hakkamine venib. Postimees, 2017.

²⁴¹ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²⁴² *Op cit.*

²⁴³ *Op cit.*

3.3 Ettevõtluskonto kasutajale laienevad sotsiaalsed tagatised

Eraisikutele, kes teistele teenuseid osutavad, kuid ei tee selle kõrvalt tööd, kus nende eest sotsiaalmaksu tasutakse, ei ole siiani riiklikku sotsiaalset kaitset osaks saanud. Seda ka siis mitte, kui teenust osutav eraisik peaks oma tulu deklareerima. Digitaalmajanduse ekspert, Hertfordshire'i ülikooli professor Ursula Huws on püstitanud järgneva küsimuse: "Millised sotsiaalkaitseüsteemid on sobilikud töötajatele, kes ei tea kaugemale ühest tunnist, päevast või nädalast, millal nad järgmine kord töötavad ning kui kaua nad seda teevad? Kuidas oleks võimalik sellistele töötajatele tagada sarnased õigused nagu on näiteks füüsilisest isikust ettevõtjatel?"²⁴⁴ Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtte 3. peatüki 12. punkt sätestab: "Töösuhte liigist ja kestusest olenemata on töötajatel ja võrreldavatel tingimustel füüsilisest isikust ettevõtjatel õigus piisavale sotsiaalkaitsele."²⁴⁵ Kui füüsilisest isikust ettevõtjal (ja teatud tingimustel ja füüsilisest isikust ettevõtja abikaasal) on ravikindlustus olemas,²⁴⁶ siis kas ja millised sotsiaalsed tagatised kaasnevad ettevõtluskonto omaniku staatusega? Ettevõtluskontoga peaks tekkima inimestel, kes ostvad platvormi vahendusel teenuseid, kuid ei tee seda põhitöö kõrvalt vaid peamise sissetulekuallikana, tekkima võimalus saada teiste töötavate inimestega võrdsed sotsiaalsed tagatised. Ettevõtluskonto kasutajatele on tagatud parem sotsiaalne kaitse, kui isikutele, kes teenivad tulu, ent sotsiaalmaksu ei maksa.²⁴⁷ Ettevõtlustulult makstav osa jagatakse sotsiaalmaksuks ning seeläbi tekivad või suurenevad isiku sotsiaalsed tagatised.²⁴⁸ Kogu raha, mis ettevõtluskontole laekub, peetakse kinni automaatselt 20% maksuga ja kord kuus kantakse üle maksuametile. Ettevõtlustulu maks hõlmab tulumaksu, sotsiaalmaksu ja kogumispensioni makse osa.²⁴⁹

²⁴⁴ U. Huws. Platform Labour: Sharing Economy or Virtual Wild West? Progressive Economy, 2016.

²⁴⁵ Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtet. – https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_et#iii-peatkk-sotsiaalkaitse-ja-sotsiaalne-kaasatus (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²⁴⁶ Ravikindlustuse seadus. – RT I, 28.12.2017, 56.

²⁴⁷ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.

²⁴⁸ N. Omeltšenko, K. Pall. Kas oleme tulevikutöös sotsiaalselt kindlustatud? – EU2017.ee 15.08.2017.– <https://www.eu2017.ee/et/uudised/muu/kas-oleme-tulevikutöös-sotsiaalselt-kindlustatud> (arvutivõrgus kättesaadav: 14.03.2018).

²⁴⁹ Uue ettevõtluskonto plussid ja miinused – Äripäev 19.06.2017. – <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/06/19/uue-ettevotluskonto-plussid-ja-miinused>.

Kuna ettevõtlustulu maks sisaldab ka sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa, mis kantakse üle ravikindlustuse eelarvesse, siis on ettevõtlustulu maksja seaduses sätestatud tingimuste täitmisel ravikindlustatud isikuks. Ravikindlustuse seaduse kohaselt on kindlustatud isik Eesti alaline elanik, kelle eest sotsiaalmaksu maksja on kohustatud maksma sotsiaalmaksu või kes iseenda eest maksab sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduses sätestatud korras, suuruses ja tähtaegadel. Ravikindlustuse seaduse kohaselt on ravikindlustusele teatud tingimuste täitmisel õigus ka ettevõtluskonto omanikul. Ravikindlustuse seadus § 5 lg 2 5¹ sätestab: kindlustatud isik, kelle eest sotsiaalmaksu maksja on kohustatud maksma sotsiaalmaksu, on ettevõtlustulu maksu maksja, kes ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel maksab ühes kuus sotsiaalmaksu vähemalt ravikindlustuse seaduse § 5 lg 2 p 4 sätestatud sotsiaalmaksu miinimumkohustuse ulatuses või kes nimetatud seaduse alusel maksab ja kelle eest käesoleva paragrahvi lõike 2 punkti 5 alusel makstakse sotsiaalmaksu ühes kuus kokku vähemalt sotsiaalmaksu miinimumkohustuse ulatuses.²⁵⁰

Sellest tulenevalt on ettevõtlustulu maksu maksja ravikindlustatud isikuks, siis kui ta maksab ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel ettevõtlustulult ühes kuus sotsiaalmaksu vähemalt sotsiaalmaksu kuumäära ulatuses. 2018. aastal on kuumäär 470 eurot ja seega sotsiaalmaksu minimaalne summa 155,10 eurot kuus.²⁵¹ Seega peab ettevõtluskontot omava isiku igakuine sissetulek olema ligikaudu 1 300 eurot. 2017 aastal oli keskmine brutokuupalk 1 221 eurot – järelikult peaks ettevõtluskontot omav isik ravikindlustuse saamiseks teenima enam keskmisest palgast. Siinkohal võivad mängu tulla aga jagamismajandus kitsaskohad nagu näiteks võimalik ebakorrapärane töökorraldus, mistõttu ei pruugi jagamismajanduses töötamine olla nii stabiilne kui traditsiooniline töösuhe. Lisaks tugineb töökorraldus jagamismajanduse kontekstis sageli mitmesugustele juhupõhiselt täidetavatele ülesannetele, mitte ülesannetele, mida täidetakse korrapäraselt eelnevalt kindlaksmääratud keskkonnas ja vastavalt kindlaksmääratud ajakavale. See võib põhjustada ebakindlust seoses sotsiaalkaitse tasemega.²⁵²

²⁵⁰ Ravikindlustuse seadus. – RT I, 28.12.2017, 56.

²⁵¹ Eesti Haigekassa. Tööandja kindlustatud. <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/tooandja-kindlustatud> (arvutivõrgus kättesaadav: 01.03.2018).

²⁵² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regionide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

Vajab märkimist, et kui isik saab tulu üksnes ettevõtluskonto kaudu, tagab see talle teatud juhtudel väiksema vanemahüvitise võrreldes tema teenitud muu aktiivse tuluga. Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskirjas leitakse, et nimetatud erisuse tegemine on põhjendatud, kuivõrd vanemahüvitise suurus sõltub eelnevalt makstud sotsiaalmaksust, mida ettevõtluskonto kasutaja maksab võrreldes teistega oluliselt väiksemas määras. Samas pakub riik ettevõtluskonto kasutajale väiksemat maksukoormust, lihtsust ja bürokraatiavabadust, mis tähendab, et isik ei pea esitama aruandeid ega tegelema raamatupidamisega. Lisaks ei ole ettevõtluskonto omanikul töötuskindlustust,²⁵³ kuid tal on õigus saada töötutoetust, kui ta on töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vähemalt 180 päeva hõivatud tööga või tööga võrdsustatud tegevusega. Teiste hulgas loetakse töö ja tööga võrdsustatud tegevuseks teenuse osutamist või kauba müümist ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse tähenduses.²⁵⁴

Kuigi füüsilise isiku ettevõtluskontol on miinuseid, on sellel üldjoontes olemas ka omadused, mis sobiksid isikule, kes osutab oma teenuseid jagamismajanduses. Miinusteks on, näiteks asjaolu, et kõik ettevõtluskonto omanikud ei saaks ravikindlustatud isikuteks, kuna see nõuab vähemalt 1300-eurose tulu teenimist.²⁵⁵ Lisaks täiendav maksukoormus, kuid nende arendamisel on võimalust parandada olukord, kus paljud jagamismajanduses tegutsevad teenuseosutajad on sotsiaalse kaitseta. Positiivse poole pealt tagaks piisav igakuine sissetulek isiku sotsiaalse kaitse. Siiski on sellel institutsioonil üks väga suur puudus. Vaatamata seadusest tulenevale õigusele ettevõtluskonto avada, ei paku hetkel Eestis ükski pank sellise konto avamise võimalust.²⁵⁶ Seadus annab pankadele võimaluse sellist teenust pakkuda, kuid pankadel ei ole sellise teenuse pakkumiseks kohustust. Ainsa pangana Eestis on LHV Pank hetkel välja öelnud, et nad plaanivad 2018. aasta jooksul ettevõtluskonto avamise teenust pakkuma hakata.²⁵⁷ Seega on praegu loodud olukord, kus seadusest tulenevalt oleks füüsilisel isikul võimalus ettevõtluskonto luua, kuid tegelikkuses see võimalus puudub

²⁵³ Töötuskindlustuse seadus. – RT I, 07.07.2017, 33.

²⁵⁴ Tööturuteenuste ja -toetuste seadus. – RT I, 28.12.2017, 70.

²⁵⁵ Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri.2017.

²⁵⁶ K. Pruul, Ettevõtluskontot niipea avada ei saa, Äripäev, 2017.

²⁵⁷ Surnult sündinud: väikeettevõtjad jäävad soodsa lahenduseeta. Err.ee – 23.11.2017. <https://www.err.ee/644485/surnult-sundinud-vaikeettevotjad-jaavad-soodsa-lahenduseta> (arvutivõrgus kättesaadav: 15.03.2018).

ning tegemist on vaid teoreetilise võimalusega. Sellest tulenevalt ei saa jagamismajanduses teenust osutav eraõiguslik isik olla maksu maksja ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse § 2 lg 1 tähenduses, mistõttu ei ole võimalik teenust osutaval isikul saada ettevõtluskontoga kaasnevat sotsiaalset kindlustatust.

Isikutele, kes pakuvad platvormide vahendusel teenuseid põhilise sissetulekuallikana ning ei käi selle kõrvalt tööl, ei saa endale sotsiaalseid tagatiseid. Eeltoodust tulenevalt sai selgeks, et antud juhul ei ole lahenduseks ka füüsilise isiku ettevõtluskonto, sest pangad ei paku hetkel sellise konto avamise võimalust. Sellest tulenevalt ei ole ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduses sätestatud teoreetilisest võimalusest hetkel reaalses elus praktilist väärtust.

3.4 Füüsilisest isikust ettevõtja

Piirid füüsilisest isikust ettevõtjate ja töötajate vahel muutuvad üha ebaselgemaks, mida enam kasvab ajutise ja osalise töötajaga töö osakaal ning sageneb töötamine mitmel töökohal.²⁵⁸ Samuti on leidnud Euroopa Regioonide Komitee, kes märgib, et tööhõive ja sotsiaalsest aspektist vaadates näivad paljud jagamismajanduse töövormid jäävat palgatöö ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise vahele.²⁵⁹ Selline olukord võib omakorda kaasa tuua uue ebakindlate töösuhete kategooria.²⁶⁰ Töötamine kellegi teise juhatusel võimaldab eristada töötajat ja füüsilisest isikust ettevõtjat. Teenuseosutajale ei kohaldu tööõigus ning seetõttu ei kohaldu jagamismajanduses tööd tegevatele isikutele ka tavapäraselt töötajatele rakenduvad õigused, nagu näiteks õigus saada töötasu, mis ei ole madalam töötasu alammäärast, õigus iga-aastasele põhipuhkusele ega muud töötajatele rakenduvad õigused.²⁶¹ Traditsioonilise töösuhete asemel füüsilisest isikust ettevõtjana või mõnel muul viisil töötamine töölepingu sõlmimise asemel on üheks negatiivseks aspektiks, mida jagamismajanduse puhul välja

²⁵⁸ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.

²⁵⁹ Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Jagamismajandus ja veebiplatvormid: linnade ja piirkondade ühine seisukoht“ 2017.

²⁶⁰ *Op cit.*

²⁶¹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2010.

tuuakse.²⁶² 2015. aastal olid 15% ELi 221 miljonist töötajast füüsilisest isikust ettevõtjad, 12% töötasid ajutise töölepinguga, 14% olid osaajaga töötajad ja 58% töötasid täistööaja ja tähtajatu lepinguga.²⁶³

Füüsilisest isikust ettevõtja on isik, kes tegeleb ettevõtlusega.²⁶⁴ Ettevõtlus on tulumaksuseaduse tähenduses isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, k.a loominguiline või teaduslik tegevus.²⁶⁵ Füüsilisest isikust ettevõtja peab pidama oma tegevuse kohta raamatupidamisarvestus ja maksuarvestust, maksuma ettevõtlustulult tulu- ja sotsiaalmaksu ning juhul, kui ta on kohustusliku kogumispensioniga liitunud, maksuma ka kohustuslikku kogumispensionimakset. Füüsilisest isikust ettevõtja tegevust iseloomustab võimalus otsustada ise, kuidas, kellele ja millal oma teenust osutada. Füüsilisest isikust ettevõtja staatus ei välista töötamist tööandja juures. Kuna füüsilisest isikust ettevõtja ja füüsiline isik on üks ja sama isik, siis võib ta tulu teenida mitmel moel.²⁶⁶ Jagamismajanduse vahendusel teenust osutav isik võiks eeltoodu põhjal justkui tegutseda ka füüsilisest isikust ettevõtjana, sest osutab iseseisvalt teenuseid, mille eesmärgiks on tulu teenimine.

Euroopa Parlament on Euroopa jagamismajanduse tegevuskava resolutsiooni ettepanekus leidnud, et platvorme ei tohiks pidada lihtsalt digitaalseteks vahendusteenusteks, kuna sellist vahendamist pakutakse valdkondades, mis on liikmesriikides juba reguleeritud ning paljudel juhtudel määratakse vahendamise käigus kindlaks ka lõpphind kliendi jaoks ja tasu teenuseosutajale, kes peaks olema füüsilisest isikust ettevõtja, mitte palgatöötaja.²⁶⁷ Eeltoodust ning tulenevalt sellest, et Euroopa Kohus on määratlenud töötaja mõiste töösuhte alusel, mida iseloomustavad

²⁶² M. Schmid-Drüner. European Parliament. The situation of workers in the collaborative economy. 2016, lk 9.

²⁶³ Taustadokument. Avalik konsultatsioon teemal, mida peaks Euroopa Liit Euroopa sotsiaalõiguste samba raames tegema, et kõrvaldada sotsiaalkaitse kättesaadavuse osas kõigi tööhõivevormide puhul esineda võivaid probleeme. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18342&langId=et> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

²⁶⁴ Maksu- ja Tolliamet. Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest. – <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/i-ettevotluse-alustamine-ja> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²⁶⁵ Tulumaksuseadus. – RT I, 22.01.2018, 10.

²⁶⁶ Maksu- ja Tolliamet. Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest. – <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/i-ettevotluse-alustamine-ja> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²⁶⁷ M. Troszczyński, M. Bizzotto, D. Martin, A. Ciocca, J. Mélin. 2017.

teatavad kriteeriumid, nt alluvussuhe, tasustamine, töö iseloom ning nõuetekohases vormis töö- või koostööleping, märgivad nad, et kõik platvormimajanduse töötajad on faktide primaarsust arvestades kas töövõtjad või füüsilisest isikust ettevõtjad.²⁶⁸ Töö autor leiab siiski, et taoliselt piiritletud teenuse osutaja õigusliku seisundi määratlus on liialt kitsas ning kõiki teenuse osutajaid ei tuleks pidada kas füüsilisest isikust ettevõtjateks või töötajateks.

3.4.1 Füüsilisest isikust ettevõtja sotsiaalsed tagatised

Euroopa Regioonide Komitee on leidnud, et jagamismajanduse ärimudel tekitab suurt negatiivset välismõju sotsiaal- ja tööhõive tasandil, eelkõige mõiste „füüsilisest isikust ettevõtja“ väärkasutamise tõttu ning tugineb suurtele sotsiaalsetele erinevustele töötajate vahel sõltuvalt sellest, millist õigust kohaldatakse riigis, kus teenust osutatakse. Kui Eesti õiguse kohaselt on füüsilisest isikust ettevõtja äriseadustikus sätestatud ettevõtlusega tegelev isik, siis autori hinnangul peab Euroopa Regioonide Komitee „füüsilisest isikust ettevõtja“ mõiste väärkasutamiseks seda, kui füüsilist isikut, kes osutab jagamismajanduse tingimustes platvormi vahendusel teenust, peetakse füüsilisest isikust ettevõtjaks. Küll aga on äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtjal ja tavalisel füüsilisel isikul, kes teistele isikutele teenust osutab, suur erinevus. Üheks erinevuseks ongi just sotsiaalsete tagatiste olemasolu. Füüsilisest isikust ettevõtja juriidilise vormi puhul tagatakse sotsiaalsed garantiid avansiliste sotsiaalmaksu maksete abil.²⁶⁹ Sotsiaalmaksu seaduse tähenduses on füüsilisest isikust ettevõtja maksuobjekt ning peab sellest tulenevalt tasuma sotsiaalmaksu ettevõtlusest saadud tulult tulumaksuseaduse § 14 tähenduses. Sotsiaalmaksu määr on 33 protsenti maksustatavalt summalt. Sotsiaalmaks on pensionikindlustuseks ja riiklikuks ravikindlustuseks vajaliku tulu saamiseks pandud kohustus. Makstes seaduses sätestatud korras sotsiaalmaksu kaasnevad sellega ka seaduses sätestatud hüved.²⁷⁰ Eeltoodust tulenevalt on äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtjad ravikindlustatud isikuteks. Lisaks füüsilisest isikust ettevõtjale endale on õigus ravikindlustusele ka tema abikaasal. Seda juhul, kui abikaasa osaleb tavapärastelt

²⁶⁸M. Troszczyński, M. Bizzotto, D. Martin, A. Ciocca, J. Mélin. 2017.

²⁶⁹ Kultuuriministeerium. Sotsiaalkindlustus ja vabakutselised. Ülevaade sotsiaalsete garantiide võimalustest. – <http://www.kul.ee/et/sotsiaalkindlustus-ja-vabakutselised> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

²⁷⁰Sotsiaalmaksuseadus. – RT I, 28.12.2017, 76.

füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses, abikaasaga ei ole füüsilisest isikust ettevõtjaga töösuhtes ning kui abikaasade vaheline abielu on sõlmitud ning kehtiv. Selleks, et füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses osalev abikaasa ravikindlustuse saaks, peab abikaasa eest maksma igas kuus sotsiaalmaksu vähemalt kuumääralt.²⁷¹

Vaatamata eeltoodule ei kvalifitseeru ligikaudu 40% füüsilistest isikust ettevõtjatest haigushüvitistele. 2015. aastal oli suhteline vaesusrisk füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas kolm korda suurem kui tavatöötajate hulgas. Lisaks sellele oli ebatüüpiliste töösuhete töösuhete alusel töötavate inimeste vaesusrisk 2015. Aastal märgatavalt kui tähtajatu töölepinguga täistööajaga töötavatel isikutel. Üldjuhul saavad füüsilisest isikust ettevõtjad lühema aja jooksul ja vähem hüvitisi kui palgatöötajad. See on sageli nii töötushüvitistega (nt Taanis, Eestis, Kreekas, Soomes), haigushüvitistega (nt Belgias, Bulgaarias, Tšehhi Vabariigis, Soomes) ning rasedus- ja sünnitushüvitistega.²⁷²

3.4.2 Teenuseosutaja jagamismajanduse tingimustes kui füüsilisest isikust ettevõtja

Töö autor on seisukohal, et jagamismajanduses teenuseid osutav isik saab soovi korral tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana. Seda nimelt seetõttu, et jagamismajanduses teenust osutav isik vastab suuresti füüsilisest isikust ettevõtja tunnustele. Teenuse osutaja on iseseisev füüsiline isik, kes jagamisplatvormi vahendusel osutab teenust, müüb vara, vahendab või tegeleb muu tegevusega tulu saamise eesmärgil. Lisaks annaks füüsilist isikust ettevõtjana tegutsemine teenuse osutajale sotsiaalse kindluse. Jagamismajanduses füüsilist isikust ettevõtjana tegutsedes oleks teenuse osutajal riiklik ravikindlustus ning koguneksid maksed pensionikindlustuseks.

²⁷¹ Eesti Haigekassa. FIE ja tema abikaasa. – <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/fie-ja-tema-abikaasa> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²⁷² Taustadokument. Avalik konsultatsioon teemal, mida peaks Euroopa Liit Euroopa sotsiaalõiguste samba raames tegema, et kõrvaldada sotsiaalkaitse kättesaadavuse osas kõigi tööhõivevormide puhul esineda võivaid probleeme. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18342&langId=et> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).

Samas leiab autor, et jagamismajanduse mõte on teha teenuse osutamine võimalikult lihtsaks. Kui isikud, kes sooviksid platvormi vahendusel teenust osutada, peavad hakkama pidama raamatupidamisarvestus, pidama täiendavat arvestus maksustamise seisukohast tähendust omavate asjaolude kohta, maksuma tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustuslikku kogumispensioni makset, siis tähendab see märgatavalt tõusvat ajakulu ning rahakulu. Tõenäoliselt jääksid isikud, kes on tegevad vaid jagamismajanduses, kuid mitte mujal, kus nende eest sotsiaalmaksu makstakse, ilma pigem sotsiaalsetest tagatistest ning võtaksid riski tegutseda jagamismajanduses ilma tagatiseta, kui hakkaksid füüsilisest isikust ettevõtjateks. Kuna füüsilisest isikust ettevõtjal ei ole kohustust tasuda enda eest töötuskindlustusmaksleid, siis ei rakendu talle ka töötuskindlustus. Isikule, kes tegutseb jagamismajanduses järjepidevalt ning kelle jaoks on platvormide vahendusel teenuse osutamine ainsaks sissetulekuallikaks, võib aga just töötuskindlustus olla oluline. Nimelt ei ole platvormil kohustust tagada tööd võid minimaalset klientide arvu. Seega ei ole füüsilisest isikust ettevõtja staatus jagamismajanduses tegutsevale teenuse osutajale parim lahendus. Antud juhul võiks alternatiiv füüsilisest isikust ettevõtjana registreerimisele ka vabatahtlik ravikindlustus. Alates 2018 aasta 1. aprillist on kindlustusmaksle vabatahtliku ravikindlustuse saamiseks ühe kalendrikuu eest 158,70 eurot, kvartalimakse 476,10 eurot ja aastamakse 1 904,40 eurot.²⁷³

3.5 Ettevõtja jagamismajanduse tähenduses

Samamoodi nagu jagamismajandus hägustab füüsilisest isikust ettevõtja ja töötaja vahelisi piire, hägustab jagamismajandus ka tarbijate ja ettevõtete vahelisi piire, sest tegemist on mitmepoolse suhtega, kus tehingud võivad olla suunatud ettevõtelt ettevõttele, ettevõtelt tarbijale, tarbijalt ettevõttele ning tarbijalt tarbijale.²⁷⁴ Kui tarbijalt tarbijale suunatud tehingute puhul ei kohaldata Euroopa Liidu tarbijakaitse õigusakte, siis ettevõtjatena käsitletava teenusepakkuja tegevusele, kui see on eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus-, oskus- või kutsetegevusega, kohalduvad tarbijakaitsealased õigusaktid. Euroopa komisjon on enda teatises toonud

²⁷³ Eesti Haigekassa. Vabatahtlik kindlustus. – <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/vabatahtlik-kindlustus> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

²⁷⁴ Komisjoni teatis, 2010.

välja, millistel tingimustel tuleks jagamismajanduse kontekstis lugeda teenuseosutajat ettevõtjana. Tähtis on märkida, et Euroopa Liidu õigusaktide alusel tuleb küsimust teenuseosutaja ettevõtjana käsitlemise küsimust lahendada juhtumipõhiselt.

Esiteks sõltub teenuseosutaja määratlemine füüsilisest isikust ettevõtjaks teenuse osutamise sagedusest. Teenuse osutajat, kes pakub oma teenust ainult aeg-ajalt, (st vähetähtsa ja kõrvalisena, mitte regulaarselt), käsitatakse väiksema tõenäosusega ettevõtjana. Äriseadustiku § 1 tähenduses on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning käesolevas seaduses sätestatud äriühing.²⁷⁵ Seega saab äriseadustiku mõttes ettevõtjana vaadelda vaid füüsilisest isikust ettevõtjat ja seaduses sätestatud äriühingut.²⁷⁶ Mida sagedamini teenust pakutakse, seda ilmsem on, et seda teenuseosutajat võib käsitada ettevõtjana, sest sagedus võib viidata asjaolule, et teenuseosutaja tegutseb eesmärgil, mis on seotud tema majandus-, käsitöö- või kaubandustegevusega.²⁷⁷

Teine oluline aspekt on kasumitaotlus. Kasumitaotlus võib viidata sellele, et teenuseosutajat võib konkreetse tehingu puhul käsitada ettevõtjana. Teenuseosutajaid, kelle eesmärk on vahetada vara või oskusi (näiteks koduvahetus või ajapangad) ei liigitata põhimõtteliselt ettevõtjateks. Teenuseosutajad, kellele hüvitatakse konkreetse tehingu kulud, ei pruugi taotleda kasumit. Seevastu teenuseosutajad, kes saavad lisaks kulude hüvitamisele tasu, taotleavad tõenäoliselt kasumit.²⁷⁸

Kolmas arvesse võetav asjaolu on käibe suurus. Mida suurem on teenuseosutaja käive (olgu siis ühe või mitme jagamisplatvormi lõikes), seda kindlamini viitab see, et teenuseosutaja võidakse liigitada ettevõtjaks. Sellega seoses on oluline hinnata, kas teenuseosutaja käive on sama tegevuse (nt sõidujagamine) või eri liiki tegevuste (sõidujagamine, aiandus jne) tulemus. Teisel juhul ei tähenda suurem käive tingimata

²⁷⁵ Äriseadustik. – RT I, 17.11.2017, 22.

²⁷⁶ RKKKo 3-1-1-109-09 p 10.2.

²⁷⁷ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2010.

²⁷⁸ Komisjoni teatis, 2010.

teenuseosutaja liigitamist ettevõtjaks, sest selle saavutamisel ei pruugi olla tingimata seost teenuseosutaja muu (põhilise) majandustegevusega.²⁷⁹

Näitena võib välja tuua, et ettevõtja määratluse alla võib kuuluda isik, kes osutab regulaarselt mingit kindlat teenust. Näiteks võiks eelnimetatud tingimustel käsitleda ettevõtjana isikut, kes osutab oma tasu nimel pidevalt ja püsivalt taksoveoteenust. Isikut, kes osutab vahetevahel platvormi vahendusel teenuseid, ei tuleks aga liigitada ettevõtjaks. Samuti ei tuleks liigitada isikut ettevõtjaks sellisel juhul, kui ta osutab püsivalt taksoveoteenust ning pakub siis ka muruniitmise teenust ning vaidlus tekib tarbijaga muruniitmise teenuse osutamise osas. Eeltoodud liigitus ei tähenda aga seda, et isik, kes vastab Euroopa Komisjoni teatises märgitud tingimustele peaks ennast registreerima ettevõtjaks äriseadustiku mõistes. Eelkõige on antud liigitusega mõeldud, kuidas kaitsta tarbijat ning, millised kohustused võiksid olla teenust osutaval isikul, kui ta teeb seda enda majandus- ja kutsetegevuses.

²⁷⁹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2010.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö õiguslik probleem tuleneb jagamismajanduses teenuseid osutavate isikute ning platvormi vahel oleva õigusliku suhte ebaselgusest. Küsimus jagamismajanduse platvormi vahendusel teenuseid osutava füüsilise isiku staatuse kohta on tekkinud mitmes uurimuses.²⁸⁰ Ebaselgus teenuseosutaja ja platvormi vahelise õigusliku suhte osas ei ole probleem eraldiseisvalt – kõik suhted ei peagi õiguslikult reguleeritud olema ning ka ülereguleerimisel on omad negatiivsed küljed. Näiteks võib ülereguleerimine tuua soovitud hoopis vastupidise efekti.²⁸¹ Siiski võib sellisest ebaselgusest tingituna tekkida mitmeid probleeme, nagu näiteks füüsilisest isikust teenuseosutaja sotsiaalse kaitstuse küsimus, mida käsitleti käesolevas töös peamise õigusliku probleemina. Nimelt jäävad jagamismajanduses tegutsevad teenuseosutajad, kes ei ole platvormi töötajad ega füüsilisest isikust ettevõtjad, ilma igasugusest sotsiaalsest kaitsest. Kuna jagamismajandus areneb ning kasvab pidevalt, siis kasvab ka inimeste arv, kes platvormide vahendusel teenuseid osutavad ning seda enda põhilise sissetulekuallikana kasutavad. See omakorda suurendab sotsiaalsete tagatisteta inimeste arvu ühiskonnas, mis võib aga tekitada ühiskondlikku ebastabiilsust.

Töölepingut iseloomustavate tunnuste võrdlemisel jagamismajanduse platvormi ja platvormi vahendusel teenust pakkuva isiku vahelise suhtega, saab teha järgneva kokkuvõtte. Nii nagu töölepingulise suhte puhul nõuavad ka kõik platvormid, et isikud, kes läbi nende platvormide teenust osutavad, teeksid seda isiklikult. Kuna jagamismajandus toetub suures osas teenuseosutajatele antavale tagasisidele, siis on vajalik, et platvormil kontot omav isik osutaks teenust ise. Selline nõue võib olla põhjendatav nii ebasobivate teenusepakkujate eemaldamiseks vajaliku tagasisidega kui ka teenuse kasutajate turvalisusega. Sõidujagamise puhul tuleb selline nõue ka uuest ühistranspordiseadusest, mille kohaselt võib läbi platvormi teenust osutav isik teenindada kliente ainult platvormilt tulevate tellimuste kaudu.²⁸² Teenuseosutaja ja platvormi vahelise lepingu kestvuse analüüsimisel paistis välja erinevus sõidujagamisteenust vahendavate platvormide ja kõikide teiste käesolevas töös

²⁸⁰ Teiste hulgas ka Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi tellitud ning Technopolis Group Eesti OÜ ja Ernst & Young Baltic ASi poolt läbi viidud uuringus: Jagamismajanduse põhimõtete rakendamine Eesti majandus- ja õigusruumis.

²⁸¹ E. Ehasoo. Keelud ahistavad. Äripäev 2018.

²⁸² RT I, 22.01.2018, 15.

käsitletud platvormide vahel. Sõidujagamisteenust vahendavad platvormid avaldavad erinevalt teistest jagamismajanduse platvormidest teenuseosutajatele teatud määral survet teenuse osutamise mahu ja kestvuse suhtes. Sellest tulenevalt leiab autor, et sõidujagamist vahendavate platvormide kasutamistingimused viitavad platvormi tahtele olla teenuseosutajaga lepingulises suhtes määramata aja jooksul ka peale teenuse osutamist. Sellisele järeldusele ei saa aga jõuda jagamismajanduse platvormide puhul, mis ei vahenda sõidujagamise teenust. Teiste platvormide puhul leiab autor, et teenuse pakkuja saab teenust pakkuda talle sobival ajal ja tihedusega ning platvormi poolt puudub surve selle teenuse konstantseks pakkumiseks.

Subordinatiivse suhte uurimisel tuli taaskord välja erinevus sõidujagamisteenust vahendavate platvormide ja kõikide teiste platvormide vahel. Autor on seisukohal, et praegusel hetkel on taoline erinevus osati põhjendatav ka riikliku regulatsiooniga, mis reguleerib sõidujagamist ning kehtestab omalt poolt täiendavad nõuded. Siiski kehtestab platvorm ka omalt poolt teenuse osutamiseks täiendavad nõuded, millest ehk olulisemaks võib pidada hinna piiri kehtestamist. Teiste platvormide puhul on enamjaolt teenuseosutaja oma otsustes vaba ning platvormi ning teenuseosutaja vahel subordinatiivse suhte olemasolule viitavad tunnused puuduvad. Analüüsides, kas platvorm peaks maksma teenuse ostjale perioodilist tasu, tuleb samuti esile erinevus sõidujagamise platvormide ja teiste platvormide vahel. Kui selleks, et platvormi kasutada, tuleb sõidujagamise teenust osutada järjepidevalt, teatud mahus ning teatud aja jooksul, võib saab järeldada, et platvormile esitatakse teenust, mille eest peab platvorm maksma teenuseosutajale perioodiliselt tasu. Kõikide teiste platvormide puhul, välja arvatud sõidujagamise teenust vahendavad platvormid, ei esinenud tingimusi, mis annaksid alust eeldada, et platvormil peaks olema teenuseosutaja ees tasu maksmise kohustus.

Eeltoodust töölepingu tunnuste võrdlemisest jagamismajanduses tegutseva teenuseosutaja ja platvormi vahelise õigusliku suhtega järeldab käesoleva töö autor järgmist. Esiteks selgus erinevate platvormide kasutustingimusi analüüsides, et sõidujagamisteenust vahendavad platvormid erinevad oma tingimuste poolest märgatavalt teistest platvormidest. Nimelt on sõidujagamisega tegelevate platvormide ja läbi nende platvormi teenust osutavate teenuse pakkujate vahelisel suhtel enam töölepingulisele suhtele omaseid tunnuseid. Sõidujagamise platvormi ja selle

vahendusel teenust osutav isik peab teenust osutama isiklikult, tegema seda määramata aja jooksul ning piisavas mahus, alluma suures osas platvormi juhtimisele ja kontrollile. Vastavus nimetatud töölepingulise suhte tunnustele annab alust platvormi ja selle vahendusel teenust pakkuva isiku vahelise suhte töölepinguliseks suhteks klassifitseerimiseks. Vaatamata sellele, et sõidujagamise teenuse vahendamise tegelevate platvormide ja teenuse pakkujate vaheline suhe vastas suures ulatuses töölepingulise suhte tunnustele ei ole see nii teiste platvormide ja nende vahendusel teenust pakkuvate isikute vahelise õigusliku suhte puhul. Platvormide ja teenuseosutaja vahelise suhte tunnused ei vastanud valdavalt töölepingu tunnustele. Teenuseosutaja on teenuse osutamisel vaba, saab määrata ise teenuse hinna ning esitada teenust talle sobival ajal ning talle sobivas mahus. Seega ei vasta üldjuhul platvormide ja teenuseosutajate vaheline õiguslik suhe töölepingulise suhte iseloomule ning sellist suhet ei saa klassifitseerida töölepinguliseks suhteks. Oluline on märkida, et kuna kõikide platvormide kasutustingimused on erinevad, siis sõltub töölepingulise suhte olemasolu või mitte olemasolu konkreetse platvormi reeglistikust. Käesoleva magistr töö jaoks analüüsitud platvormide kasutamistingimuste põhjal võib järeldada, et sõidujagamisteenust vahendavate platvormide kasutamistingimused erinevad teiste platvormide kasutamistingimustest ja et teiste platvormide kasutamistingimused ei anna alust teenuse osutaja ja platvormi vahelise suhte töölepinguliseks suhteks klassifitseerimiseks.

Kui teises peatükis järeldati, et jagamismajanduses tegutsevate teenuseosutajate ning platvormide vahel ei ole tavapärast töölepingulist suhet, siis käesoleva magistr töö kolmandas peatükis püstitatud uurimisküsimus on otseselt seotud teises peatükis välja toodud järeldusega. Kolmandas peatükis uuriti, milline on teenuseosutaja ja platvormi vahel oleva suhte klassifitseerimise tagajärg ning kuidas on sellest sõltuvalt tagatud teenuseosutaja sotsiaalne kaitse. Analüüsi käigus selgitati välja, kas tavapärasele, töölepingulises suhtes olevale töötajale omane kaitse rakendub teatud määral ka jagamismajanduses töötavale isikule, isegi kui ta ei osuta teenust töölepingulise suhte alusel. Käsitleti teenuseosutaja õiguslikku staatust ning sellest tulenevaid sotsiaalseid tagatiseid.

Esmalt analüüsis käesoleva magistritöö autor, mis määral on teenuseosutajatele tagatud sotsiaalne kaitse jagamismajanduse tingimustes teenuseid osutades ning mistõttu on tööd tegevate isikute sotsiaalsete tagatiste olemasolu vajalik.

Teenuseosutajate õigusliku staatuse ning sotsiaalse kaitse olemasolu kontrolli käigus selgus, et märkimisväärne hulk teenuseosutajatest ei tööta püsivalt tähtajatu töölepingu alusel ning seetõttu puudub paljudel teenuseosutajatel sotsiaalne kaitse. Vaatamata sellele, et suur osa jagamismajanduses teenuseid osutavatest isikutest teenib pidevat sissetulekut ka muudest allikatest, on need allikad enamjaolt samuti ebatraditsioonilised, mitte tavapäraseid töökohad, kus töötaja eest makstakse sotsiaalmaksu. Sellest tulenevalt puudub paljudel jagamismajanduse platvormide vahendusel teenuseid osutavatel isikutel sotsiaalne kindlustatus. Seega ei ole jagamismajanduses tööd tegevad isikud kaitstud töötajate jaoks tavapäraste riskide eest ning on seetõttu tunduvalt haavatavamad.

Analüüsidest võimalusi teenuseosutajate sotsiaalse kaitse tagamiseks, käsitles autor alates 2018. aastast kehtima hakanud ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadusest tulenevat füüsilisest isikust ettevõtluskonto omanikku. Nimetatud isik saab ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduses sätestatud tingimuste täitmisel tervisekindlustuse ning muud sotsiaalsed tagatised. Kuna praegusel hetkel ei paku ükski pank ettevõtluskonto avamise võimalust, siis on riigi poolt välja töötatud võimalus tänasel päeval kõigest teoreetiline. Peale selle käsitles kolmas peatükk füüsilisest isikust ettevõtja institutsiooni ning sellest tulevalt füüsilisest isikust ettevõtja sotsiaalset kaitset. Selgus, et teenuseosutaja võib ennast registreerida füüsilisest isikust ettevõtjaks ja sellisest endale teatud sotsiaalse kindlustatuse tagada, kuid füüsilisest isikust ettevõtjaks olemine oleks teenuseosutaja jaoks tunduvalt koormavam, mis ei kaaluks autori hinnangul üle selle institutsiooniga kaasnevaid hüvesid.

Jagamismajanduses tegutsevatele teenuseosutajate kaitse tagamiseks on välja pakutud ka ametiühingute loomist, kuid kuna see vajab mitmetes riikides töölepingulise suhte olemasolu, siis pole ka kollektiivlääbirääkimised siiani jagamismajanduses tööd tegevatele isikutele töölepingulisele suhtele sarnaseid sotsiaalset kindlustatust taganud. Kui siiani on peetud töölepingu alusel olevat töötajat töösuhte haavatavamaks pooleks, siis on seda autori hinnangul ka jagamismajanduse platvormi vahendusel teenust osutav

isik. Kuna teenuseosutajate sotsiaalse kaitse vajadus on selgelt olemas, siis on Euroopa Liit seoses sotsiaalõiguste sambaga välja käinud põhimõtted ning eesmärgid, millele teenuseosutajate sotsiaalne kaitse peab vastama. Praeguseks pole aga Eestis loodud kehtivat süsteemi selliste inimeste kaitseks.

Eeltoodust tulenevalt leidis kinnitust töö hüpotees ning selgus, et jagamismajanduse platvormide vahendusel tööd tegevate isikute ning platvormide vahelist õiguslikku suhet ei saa klassifitseerida töölepinguliseks suhteks ning sellest tulenevalt puuduvad teenuseosutajatel sotsiaalsed tagatised ja sotsiaalne kindlustatus.

Ettevõtluskonto olemasolu võiks küll lahendust pakkuda, kuid seni, kuni kontot võimalik avada pole, siis ei saa see ka probleemile lahendust pakkuda. Autor on arvamisel, et selleks, et kaitsta inimesi, kes jäävad nn halli alasse, ehk kelle tegevus jääb töötamise ning ettevõtluse vahele, tuleb luua uus institutsioon. See peab tagama teenuseosutajatele sotsiaalse kaitse, kuid ei tohiks inimeste sissetulekute laiali hajutatuse tõttu oleks jäigalt seotud töökohaga, vaid peaks sõltuma inimese sissetulekust.

Summary – Personal validity of labour law in the terms of sharing economy

Due to the continuous development of information and communication technology several new industries have come into being that did not exist in the past decade. One of the branches of economy that is becoming more and more popular these days is sharing economy. With tremendously fast progress and growth, a lot of new questions and arguments arise due to the new situations. Sharing economy has been functioning through the years, but technology has changed its nature and scale. The sharing economy has grown in the unregulated environment, which many representatives of the traditional economy, consider being unfair. One of the main legal subjects that has come up is related to the legal relationship between the person that provides services and the sharing economy platform and between the service provider and the customer.

The present master thesis focuses primarily on the legal relationship between the service provider or worker and the platform. It also analyses the social protection of the service provider. The matter of the legal status of the service provider of platform worker is one of the main questions that need to be solved, in the field of sharing economy. As at the moment, the service provider is considered to be an independent entrepreneur, then is really important to find out the legal status of the service provider. Therefore, one of the aims of this master thesis is to research legal status of the service provider. One of the reasons for the choice of the topic of this research is the urgency and innovation of this topic. As the sharing economy might bring a lot of opportunities and might have the great positive effect to the Estonian economy and society then it is really important not to overregulate the sharing economy field.

The hypothesis of the master thesis is, that the legal relationship between the person that offers services and the sharing economy platform can not be classified as an employment contract and therefore there are no social guarantees for the service provider. To fulfill the purpose of the master thesis, the author of the thesis, analyses the characteristics that are inherent to the employment contract. In addition, the author analyses the legal literature, case law Estonian legislation and legal regulations in Estonia and in European Union.

The Master thesis consists of three main chapters. The first one is about the concept and nature of the sharing economy. One of the main characteristics of the sharing economy is collaborative consumption. It is a situation in which participants favour access to products or services rather than having an individual ownership. Ebay might be considered to be one of the websites that gave a base to the sharing economy. The problem with the sharing economy is that there is no one and clear definition that would be widely used all over the world. Some definitions have been offered, like the following ones: The sharing economy is a socio-economic ecosystem built around the sharing of human and physical resources. It includes the shared creation, production, distribution, trade, and consumption of goods and services by different people and organisations. The sharing economy encompasses the following aspects: swapping, exchanging, collective purchasing, collaborative consumption, shared ownership, shared value, co-operatives, co-creation, recycling, upcycling, redistribution, trading used goods, renting, borrowing, lending, subscription-based models, peer-to-peer, collaborative economy, circular economy, pay-as-you-use economy, Wikinomics, peer-to-peer lending, micro-financing, micro-entrepreneurship, social media, the Mesh, social enterprise, futurology, crowdfunding, crowdsourcing, cradle-to-cradle, open source, open data, user-generated content. In contrast, a quite narrow definition from a more academic world attempts to define the sector more closely by arguing a) it should only include consumer-to-consumer transactions, not business-to-consumer transactions, b) the sharing economy should be understood to only include transactions where consumers provide temporary access to a good, not the permanent transfer of ownership of the good, c) it should only include transactions regarding physical assets.²⁸³

To make clear, whether the service provider should be classified as an employee or not, an author of the present master thesis analysed the circumstances under which the service provider has to provide services and whether they do work for another person on the basis of the employment contract. To do so, the author analysed if the employee or service provider shall do the work or provide services personally and so that the task can not be transferred. Usually, the service provider has to do the tasks by himself. Then the author researched for the possible subordinative relationship. The question about

²⁸³ P. Goudin – European Parliament The cost of non-Europe in the sharing economy: Economic, social and legal challenges and opportunities, 2016. lk 10.

the subordination is considered to be the most important question considering if there is an employment contract or not. It came out that mostly the service provider is not insubordination. It is presumed that an employment contract is entered into for an unspecified term. As one of the most important matters about the sharing economy is the service providers freedom to do the work whenever he or she wants then the service provider does not have to sign a term for an unspecified term. After that, the question of remuneration and was raised. It came out that the platform is not obligated to pay the monthly remuneral to the service provider. The results of the study showed that in most of the cases there is no employment contract between the service provider.

In the third chapter, the question of social protection of the service provider was raised. As the number of people that use sharing economy platform for earning money grows, then the number of people that do not pay taxes and do not have the social protection also grows. At the moment there is no appropriate way for protecting those service providers. A considerable number of service providers do not have health insurance or unemployment insurance. To fix the situation the Simplified Business Income Taxation Act was adopted. The taxpayer in the meaning of the Simplified Business Income Taxation has the right to social protection and health insurance if he or she pays enough taxes. But the biggest problem is that there is not a single bank that would be ready to open natural person' business account. Due to that, there is not a good way to protect sharing economy service providers.

As a conclusion, the legal relationship between the platform and the service provider can not be considered as an employment contract. Due to that, those service providers do not have the social protection. During the date of writing the present master's thesis, appropriate means for protecting sharing economy workers are not adopted yet.

Kasutatud materjalide loetelu

1. A-M. Nergi. Hiinlaste investering tõstis Taxify Euroopas Uberi põhikonkurendiks. Ärileht 2017 <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/hiinlaste-investeering-tostis-taxify-euroopas-uberi-pohikonkurendiks?id=79058894> (arvutivõrgus kättesaadav: 30.11.2017).
2. A. Johanson. Ettevõtluskonto süsteemi tööle hakkamine venib. Postimees 2017.
3. A. Jürisson, Inglise-eeesti õigussõnaraamat, Eures, Tallinn 2012, lk 211.
4. A. Lilleorg. Idufirma on Tallinna loonud 3200 uut parkimiskohta. ITuudised.ee 2016. <http://www.ituudised.ee/uudised/2016/06/20/idufirma-on-tallinna-loonud-3200-uut-parkimiskohta> (arvutivõrgus kättesaadav: 27.11.2017).
5. A. Pau. Võimas: Eesti parkimisäpp Barking jõuab miljonitehinguga Hongkongi. Postimees 2017. <https://tehnika.postimees.ee/4116531/voimas-estti-parkimisapp-barking-jouab-miljonitehinguga-hongkongi> (arvutivõrgus kättesaadav: 30.11.2017)
6. A. Stephany. The business of sharing: Making it in the new sharing economy. Springer, 2015, lk 10.
7. A. Zadnik, The cases of Airbnb and Uber – the challenges the collaborative economy business models pose for EU Competition Law, Tilburg University 2017, lk 16.
8. Analüüs “Tuleviku töö – uued suunad ja lahendused”. Technopolis Group, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE, 2017. <https://geenius.ee/uudis/estti-jagamismajanduse-lend-ettevotted-on-kasvanud-kuni-80-aastas-vorrelde-ulejaanute-kuni-5-kasvuga/> (arvutivõrgus kättesaadav: 30.11.2017)
9. Couchsurfing kodulehekülg. – <https://www.couchsurfing.com> (arvutivõrgus kättesaadav: 20.11.2017).
10. D. Cheng. Is sharing really caring? A nuanced introduction to the peer economy. Policy Primer 2014, lk 2.
11. D. D. Acevedo. Regulating employment relationships in the sharing economy. Employee Rights and Employment Policy Journal, 2016, lk 20.
12. D. Fuscaldo. What Are the Biggest Stocks in 'Sharing Economy'? Investopedia Academy 2017. <https://www.investopedia.com/investing/what-are-biggest-stocks-sharing-economy/> (arvutivõrgus kättesaadav: 13.02.2018)

13. D. Jegorov, jagamismajanduse kasv sunnib maksustamise aluseid üle vaatama, BNS, 2017.
14. D. Tamburrano. Euroopa Parlament. Raporti Projekt Euroopa jagamismajanduse tegevuskava kohta. 2016, lk 9.
15. D. Thuburn. Deliveroo riders take legal action for workers' rights. Yahoo, 2016.
16. E. Käärats, T. Treier, S. Suder, M. Pihl, M. Proos, Töölepingu seadus. Selgitused töölepingu seaduse juurde, Juura 2013, lk 13.
17. E. Aloni. Pluralizing the "sharing" economy. Washington Law Review 2016. lk 1400.
18. E. E. McCabe. Not Like the Others: Applying the Fair Labor Standards Act to the Sharing Economy. Kansas Law Review 2017, lk 153.
19. E. Ehasoo. Keelud ahistavad. Äripäev 2018.
20. eBay ajalugu. – <https://www.ebayinc.com/our-company/our-history/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
21. Eesti Haigekassa. FIE ja tema abikaasa. – <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/fie-ja-tema-abikaasa> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
22. Eesti Haigekassa. Tööandja kindlustatud. <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/tooandja-kindlustatud> (arvutivõrgus kättesaadav: 01.03.2018).
23. Eesti Haigekassa. Vabatahtlik kindlustus. – <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/vabatahtlik-kindlustus> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
24. Erasikult kaupa või teenust soetades ei laiene ostjale tarbijaõigused, Tarbijakaitseamet 2014.
25. Euroopa Komisjon – pressiteade. Euroopa Komisjon liigub Euroopa sotsiaalõiguste samba elluviimisega edasi: töölepingud peaksid olema õiglasemad ja prognoositavamad. Brüssel 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3367_et.pdf (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
26. Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Jagamismajandus ja veebiplatvormid: linnade ja piirkondade ühine seisukoht“ 2017.
27. Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtet. – <https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20->

- [principles_et#iii-peatkk-sotsiaalkaitse-ja-sotsiaalne-kaasatus](#) (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
28. European Commission. Green Paper: Modernising Labour Law to Meet the Challenges of the 21st Century. 2006, lk 10.
 29. European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017.
 30. Fired from Uber: Why drivers get deactivated, and how to get reactivated. 07.02.2018. – <http://www.ridesharingdriver.com/fired-uber-drivers-get-deactivated-and-reactivated/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
 31. G. Tavits. Sotsiaalhooldusõigus. Tallinn, Juura, 2006, lk 9.
 32. G.Sibold. Eesti jagamismajanduse lend: ettevõtted on kasvanud kuni 80% aastas, võrreldes ülejäänute kuni 5% kasvuga, Geenius 2017
 33. I-M. Orgo, M. Muda, G. Tavits, T. Treier, Tööõigus, kirjastus Juura, Tallinn 2003. lk 21.
 34. J. Prassl, M. Risak, M., Uber, „Taskrabit, and Co.: Platforms as Employers? Rethinking the Legal Analysis of Crowdwork“, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, kd 37, 2016, lk 644.
 35. J. Vallistu. Platvormitöö – töö või ettevõtlus. 2018.
 36. Jagamismajandus – ettevõtluse alternatiivne kontseptsioon, Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2017.
 37. K. Eljas-Taal, K. Rõa, A. Lauren, J. Vallistu, K. Müürisepp. Jagamismajanduse põhimõtete rakendamine Eesti majandus- ja õigusruumis, Technopolis Group, Ernst & Young Baltic 2016.
 38. K. Erickson, I. Sørensen. Regulating the sharing economy. University of Glasgow, 2016.
 39. K. Holst. Arenguseire Keskus. Fakte virtuaaltöö olemuse ja leviku kohta. 2018.
 40. K. Kook. Taxify kaotab Tartus võimaluse autot ise valida. 01.08.2017. – <https://geenius.ee/uudis/taxify-kaotab-tartus-voimaluse-autot-ise-valida/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
 41. K. Mitreğa-Niestrój. The Sharing Economy and Collaborative Finance - Outline of the Problems. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.
 42. K. Pruul, Ettevõtluskontot niipea avada ei saa, Äripäev, 2017.
 43. K. Rõa. Jagamismajandus - võimalused ja väljakutsed Eestile, Äripäev, 2017. arvutivõrgus kättesaadav

- <http://www.aripaev.ee/sisuturundus/2017/03/16/jagamismajandus--voimalused-ja-valjakutsed-eestile> (arvutivõrgus kättesaadav: 17.11.2017).
44. K. Stokes, E. Clarence, L. Anderson, A. Rinne. Making sense the UK collaborative economy. NESTA 2014, lk 15. http://www.nesta.org.uk/sites/default/files/making_sense_of_the_uk_collaborative_economy_14.pdf (arvutivõrgus kättesaadav 27.11.2017).
45. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Euroopa jagamismajanduse tegevuskava, Euroopa Komisjon 2016.
46. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Töötajate vaba liikumine – õiguste tagamine ja olulisemad muutused, Euroopa Komisjon, 2010.
47. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Euroopa jagamismajanduse Komiteele. tegevuskava, Euroopa Komisjon, 2016.
48. Kultuuriministeerium. Sotsiaalkindlustus ja vabakutselised. Ülevaade sotsiaalsete garantiide võimalustest. – <http://www.kul.ee/et/sotsiaalkindlustus-ja-vabakutselised> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
49. M. A. Cusumano, The Sharing Economy Meets Reality. Communications of the ACM, Vol. 61 No. 1. 2018, lk 26.
50. M. Murphy. Cities as the Original Sharing Platform: Regulation of the New “Sharing” Economy. Journal of Business & Technology Law 2016, lk 129.
51. M. Männi. AirBnB on Eestis muutunud suureks äriks. Eesti Ekspress 2016.
52. M. Schmid-Drüner. European Parliament. The situation of workers in the collaborative economy. 2016, lk 9.
53. M. Troszczyński, M. Bizzotto, D. Martin, A. Ciocca, J. Mélin. Muudatusettepanek 7. Resolutsiooni ettepanek (kodukorra artikli 170 lõige 3), millega soovitakse asendada muu kui seadusandliku resolutsiooni ettepanek A8-0195/2017 Euroopa Parlamendi resolutsioon Euroopa jagamismajanduse tegevuskava kohta, 2017.
54. Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium, Teavitus ühistranspordiseaduse 1. novembril 2017. a jõustuvate muudatustega seonduvalt. 2017.
55. Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium. Teavitus ühistranspordiseaduse 1. novembril 2017. a jõustuvate muudatustega seonduvalt. 18.10.2017.

- <https://www.mkm.ee/et/uudised/teavitus-uhistranspordiseaduse-1-novembril-2017-joustuvate-muudatustega-seonduvalt> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
56. Maksu- ja Tolliamet. Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest. – <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/i-ettevotluse-alustamine-ja> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
57. Maksu- ja Tolliamet. Maksukohustuslasena registreerimine ja kustutamine. – <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/kaibemaksuseaduse-selgitused/maksukohustuslasena-registreerimine-ja> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
58. Moving forward on the European Pillar of Social Rights: Commission seeks to promote social protection for all. – <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9001&furtherNews%20=yes>. (arvutivõrgus kättesaadav 12.04.2018).
59. N. Omeltšenko, K. Pall. Kas oleme tulevikutöös sotsiaalselt kindlustatud? – EU2017.ee 15.08.2017.– <https://www.eu2017.ee/et/uudised/muu/kas-oleme-tulevikutoos-sotsiaalselt-kindlustatud> (arvutivõrgus kättesaadav: 14.03.2018).
60. P. Goudin – European Parliament, The cost of non-Europe in the sharing economy: Economic, social and legal challenges and opportunities, 2016, lk 10.
61. Pikalt ja põhjalikult: oled sõidujagaja? Milliseid makse maksma pead? Geenius.ee 27.10.2017. – <https://auto.geenius.ee/uudis/pikalt-ja-pohjalikult-oled-soidujagaja-milliseid-makse-maksma-pead/> (arvutivõrgus kättesaadav: 15.03.2018).
62. R. Belk. You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online, Journal of Business Research 2014, lk 1959.
63. R. Pärigma. Suurimad tööandjad, kiireimad kasvajad ja kaasatud investeeringud - kuidas möödus esimene poolaasta Eesti startupidele? Ärileht, 2017.
64. R.Tampel. Koostööplatvormi vahendusel tööd tegev isik ja tema õiguste kaitse, TÜ õigusteaduskond 2017, lk 9.
65. S. A. Ehrlich. Jagamismajandus- ebaaus konkurents või 21. Sajandi ettevõtlus? Poliitika Guru 2016.
66. S. Liiva, Ülevaade: need olid mullu eestlaste seas kõige populaarsemad telefonid. Postimees 2017.

67. Surnult sündinud: väikeettevõtjad jäävad soodsa lahenduseta. Err.ee – 23.11.2017. <https://www.err.ee/644485/surnult-sundinud-vaikeettevojad-jaavad-soodsa-lahenduseta> (arvutivõrgus kättesaadav: 15.03.2018).
68. T. Kalvet, M. Tiits, H. Hinsberg . E - teenuste kasutamise tulemuslikkus ja mõju. Tallinn: Balti Uuringute Instituut ja Poliitikauuringute Keskus Praxis 2013.
69. Taustadokument. Avalik konsultatsioon teemal, mida peaks Euroopa Liit Euroopa sotsiaalõiguste samba raames tegema, et kõrvaldada sotsiaalkaitse kättesaadavuse osas kõigi tööhõivevormide puhul esineda võivaid probleeme. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18342&langId=et> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
70. Taxify juhid streigivad täna uue hinnasüsteemi vastu – Forte.ee 26.01.2018. <http://forte.delfi.ee/news/tarkvara/taxify-juhid-streigivad-tana-uae-hinnasusteemi-vastu?id=80920381> (arvutivõrgus kättesaadav: 12.04.2018).
71. Taxify teenustasu maksmise seletus. – <https://support.taxify.eu/hc/et/articles/115002946374-Teenustasu> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
72. Taxify toob Tallinna tänavatele oma autod. Äripäev, 2016.
73. The Guardian. Smarter regulation for the sharing economy, 2015.
74. Tööelu.ee. Jagamismajanduses ei laiene teenusepakkujaile töötaja õigused automaatselt. – <http://www.toelu.ee/et/uudised&nID=1484> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
75. U. Huws, D. S. Sydral, K. Holts, Work in the European GIG Economy, FEPS, UNI Europa, University of Hertfordshire, 2017.
76. U. Huws. Platform Labour: Sharing Economy or Virtual Wild West? Progressive Economy, 2016.
77. Uberi 2017.a kaasus ja töötaja staatus. – <http://www.employeerescue.co.uk/uber-case-2017-worker-status/> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
78. Uberi klientugi. Mis on teenustasu? <https://help.uber.com/h/8af76314-290d-4bdb-846d-176a6e531b05> (arvutivõrgus kättesaadav 10.04.2018).
79. Uue ettevõtluskonto plussid ja miinused – Äripäev 19.06.2017. – <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/06/19/uae-ettevotluskonto-plussid-ja-miinused>.

80. Uurimustes nagu näiteks: European Parliament. The Social Protection of Workers in the Platform Economy. 2017, R.Tampel. Koostööplatvormi vahendusel tööd tegev isik ja tema õiguste kaitse, TÜ õigusteaduskond 2017 jt.
81. V. Kalmus, A. Siibak. Raadio-, tele-, Google'i-, Facebooki- ja iPadi-eestlased. 2016. Arvutivõrgus kättesaadav https://sisu.ut.ee/sites/default/files/genire/files/kalmus_siibak_raadio_tele_googlei_facebooki_ja_ipadi-eestlased.pdf (arvutivõrgus kättesaadav: 20.11.2017)

Kasutatud kohtulahendid

82. EKo C-268/99, Aldona Malgorzata Jany jt vs Staatssecretaris van Justitie.
83. EKo C-434/15, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems SpainSL, kohtujurist M. Szpunar ettepanek.
84. *Independent Workers Union of Great Britain v RooFoods Ltd T/A Deliveroo* TUR1/985(2016).
85. La Park La Brea A LLC, et al. v. Airbnb, Inc., et al. CV 17-4885 DMG (AS).
86. *O'Connor et al v. Uber Technologies, Inc.*, C.A. No. 13-03826-EMC (N.D. Cal.).
87. RKKKo 3-1-1-109-09 p 10.2
88. RKTko 3-2-1-123-11 p 15
89. RKTko 3-2-1-41-11 p 14
90. RKTko 3-2-1136-16
91. Uber B.V. and Others v Mr Y Aslam and Others: UKEAT/0056/17/D (<https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2016/10/aslam-and-farrar-v-uber-reasons-20161028.pdf> arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

Kasutatud normatiivallikad

92. Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse eelnõu seletuskiri. 2017.
93. Ühistranspordiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 18SE.
94. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/0355 läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus.
95. Töötuskindlustuse seadus - RT I, 07.07.2017, 33

96. Äriseadustik. – RT I, 17.11.2017, 22.
97. Töölepingu seadus. - RT I, 28.11.2017, 30.
98. Ravikindlustuse seadus - RT I, 28.12.2017, 56.
99. Sotsiaalmaksuseadus. – RT I, 28.12.2017, 76.
100. Tööturuteenuste ja -toetuste seadus. – RT I, 28.12.2017, 70.
101. Võlaõigusseadus. – RT I, 31.12.2017, 8.
102. Ühistranspordiseadus. – RT I, 11.01.2018, 15.
103. Tulumaksuseadus. – RT I, 22.01.2018, 10.
104. Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. – RT I, 07.07.2017, 2.

Kasutatud kasutamistingimused

105. Airbnb kasutamistingimused.– <https://www.airbnb.com/terms#sec7>
(arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
106. DogVacay kasutamistingimused. –
<https://www.rover.com/tos/?ref=footer> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
107. Getaround kasutamistingimused. – <https://www.getaround.com/terms>
(arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
108. GoWorkaBit kasutamise tingimused. – <https://goworkabit.com/ajutise-toovahenduse-tingimused> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
109. Petify kasutamistingimused. – <https://petify.ee/kasutajatingimused/>
(arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
110. Taskrabbit kasutamistingimused. – <https://www.taskrabbit.com/terms>
(arvutivõrgus kättesaadav:10.04.2018).
111. Taxify kasutustingimused. – <https://taxify.eu/et/tingimused/terms-for-drivers/> (arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).
112. Uberi kasutustingimused. – <https://www.uber.com/legal/terms/ee/>
(arvutivõrgus kättesaadav: 10.04.2018).

Kasutatud lühendid

EL	Euroopa Liit
ELTL	Euroopa Liidu Toimimise Leping
p	punkt
RKKKo	Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus
RKTKo	Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi kohtuotsus
RT	Riigiteataja
VÕS	Võlaõigusseadustik

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Kristo Nilov**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:

„Tööõiguse isiklikuline kehtivus jagamismajanduse tingimustes“,

mille juhendaja on **dr. iur. Gaabriel Tavits**,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **23.04.2018**